

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερώνεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.1013](https://doi.org/10.12681/makedonika.1013)

Copyright © 2015, Νίκος Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1972). Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά. *Μακεδονικά*, 12, 317-360.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1013>

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΔΑ*

Ι. ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Α. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΤΩΝ

1. 'Ανάπτυξη φωνηέντων

α) 'Ανάπτυξη προθετικοῦ α

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι διαδεδομένο σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα¹: γρήγορα > ἀγγήγορα, κόλλα > ἀκόλλα, κολῶ > ἀκουλῶ, ρημάζω > ἀρμάζω, λιμπίζομαι > ἀλ'βίζομαι, φυλλάδα > ἀφ'λλάδα, λυποῦμαι > ἀλυποῦμαι.

β) 'Ανάπτυξη ι

'Ανάμεσα σὲ δυὸ τελικά σύμφωνα: ἀλέτρι > ἀλέτρι' > ἀλέτρι.

2. 'Αφαίρεση ἀρχικῶν φωνηέντων

α) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ α²: 'Αναστάσιος > 'Αναστάσης > 'Ναστάης, 'Αναστασία > 'Ναστασιά, 'Απόστολος > 'Αποστόλης > 'Ποστούλ'ς, 'Αθανάσιος > 'Αθανάσης > 'Θανάης, ἀπόμεινα > πόμ'να, ἀναγκάζω > νγκάζω, ἀνακατώω > νκατώων, ἀνεβαίνω > νβαίνων, ἀπόφι > πόφι.

β) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ο³: ὄνειρέομαι > νειρέομαι.

γ) 'Αφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ι⁴: ὑποκάμισο > π'κάμ'σον.

* Γιά τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ δὲν ἔχει γραφῆ τίποτα. Ἐτσι οἱ δυσκολίες ποὺ συνήντησα ἦταν πολλές. Ἡ μελέτη βασίζεται σὲ ἀτομικὴ συλλογὴ ποὺ ἔκαμα στὴ δεκαετία 1950-1960, ὅταν ὑπηρετοῦσα στὸ Λαγκαδᾶ ὡς δάσκαλος.

Στὴ σύνταξη τῆς μελέτης, στὴν κατάταξη καὶ ἐρμηνεία τῶν φαινομένων μὲ βοήθησε πολὺ ὁ καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης κ. Ν. Π. Ἄνδριώτης, ποὺ καὶ ἀπὸ δῶ τὸν εὐχαριστῶ θερμᾶ.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας, Ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 20. Ν. Π. Ἄνδριώτης, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 19. Α. Γ. Τσοπανάκη, Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, «Μακεδονικά», τ. Β' (1941-1952), σ. 266 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 9.

2. Ν. Π. Ἄνδριώτης, ἔ.ἀ., σ. 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Ν. Π. Ἄνδριώτης, ἔ.ἀ., σ. 33.

4. Ν. Π. Ἄνδριώτης, ἔ.ἀ., σ. 34.

3. Μεταβολή ἀρχικῶν φωνηέντων

Ἡ μεταβολή τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων εἶναι φαινόμενο σποραδικό σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα¹.

α) Π ρ ὀ ς τ ὀ α: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἐντροπή>ἀδρονπή, ἀδρέπουμι, ἐγγονή>ἀγονή, ἐξαδέλφη>ἀξαδέρφ, ὄστρακο>ὄστράκα>ἀστριχιά.

β) Π ρ ὀ ς τ ὀ ο (ου): ἐχθρός>ὄχτρος>ὄχτρος, ἔμπνο>ὄβιου>οὐδιάζου.

4. Κόφωση τῶν ἀτόνων ε σὲ ι καὶ ο σὲ υ

Ὁ γενικός αὐτὸς νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ἴδιωμα τοῦ Λαγκαδά²:

α) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ε τρέπεται σὲ ι: παιδί>πιδί, θέλετε>θέλιτι, σὲ>σί, κρέμεται>κρέμιτι, παίζετε>παίζιτι>παίζ'τι, ξπαιξα>ἐπιξα, ζαλιζομαι>ζαλιζομι, ζαλιζεσαι>ζαλιζισι, ἐργάτης>ιργάτ'ς, ἐλάφι>ιλάφ'.

β) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ο τρέπεται σὲ ου: βλέπω>γλέπον, ἄνθρωπος>ἄθρουπος, ὁ λόγος>οὐ λόγους, τὸ παιδί>τοὐ πιδί.

5. Ἀποβολή ἀτόνων ι καὶ ου

Ὁ σχετικός νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καὶ στὸ Λαγκαδιανὸ ἴδιωμα. Μόνο πού τὸ τελικὸ ι προτοῦ φύγει οὐρανώνει τὰ προηγούμενα σύμφωνα, ἔ, ῥ, ῖ, ῥ, ῖ, ῥ, κί ἔτσι μετὰ τὴν ἀποβολή του ἡ οὐρανικότητα μένει.

α) Ἀποβολή ι³: δουσέκι>δουσέχ, βαρδάκι>βαρδάχ, ξιλίκι>ξ'λιχ, οὐτζάκι>οὐτζάχ, φουρκάλι>φουρκάλ', ἀζάλη>ἀζάλ', καμίνι>καμίφ', ἀλατισμένη>ἀλατ'σιμέφ', φιλήσω>φ'λήσου, κόκκινο>κόκκ'νου, τινάζω>τ'νάζου.

β) Ἀποβολή ου: τσουνάλ>τσ'κάλ', δουλειά>δ'λειά, χονέρι>χ'νέφ', ὑποκάμισο>π'κάμ'σου, τραγουδῶ>τραγ'δῶ, ἄκουσα>ἄκ'σα, κουβαλάω>g'βανῶ, κουβάς>g'βάς, γράφουν>γράφ'ν, παίζου>παίζ'ν.

6. Ἀποβολή νόθων ι καὶ υ

α) Ἀποβολή νόθου ι⁴: ἐφημερίδα>ιφημιοίδα>θημιοίδα, θάρεσα>θάρισα>θάρ'σα.

1. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 274. Π. Ἀρβαυτινοῦ, Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον, 1909, σ. 26. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 9.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 11. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 23. Τοῦ ἴδιου, Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 14. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 11.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Περί τῆς ἀποβολῆς τῶν νόθων ι καὶ υ ἐν τῇ νέῃ Ἑλληνικῇ,

Ἐδῶ ἔχομε καὶ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -εα, ποὺ τὸ ε ἔγινε ι καὶ ἀποβλήθηκε, ὕστερα ἀπὸ συνίζηση¹: *καλογραία* > *καλονογριά* > *καλονογρά*, *ἀποκρέα* > *ἀποκκριά* > *ἀποκκρά*, *κοπρέα* > *κονοπριά* > *κονοπρά*, *μακρέα* > *μακκριά* > *μακκρά*.

β) Ἄποβολὴ νόθου *υ*²: *Ὀλυμπία* > *Ὀύλυβία* > *Λυβία*, *ὀλονογριά* > *οὔλονογριά* > *λονογριά*, *ἀλωνόπετρα* > *ἀλονόπιτρα* > *ἀλ'νόπιτρα*.

7. Ἐφομοίωση

Π ρ ὀ ς τ ὸ *α*³: *πανηγύρι* > *παναῦρ'*, *ἀνεμοζάλη* > *ἀναμουζάλ'*.

8. Ἀνάπτυξη

Τοῦ *ου*: Στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου* ἀναπτύσσεται *ου*, ὅταν ἢ προηγούμενη λέξις λήγει σὲ σύμφωνο⁴: *ὁ πατέρας μου* > *οὐ πατέραζ μου* > *οὐ πατέραζ μ'* > *οὐ πατέραζ 'ουμ*, *ὁ ἄντρας μου* > *οὐ ἄντραζ μου* > *οὐ ἄντραζ μ'* > *οὐ ἄντραζ 'ουμ*, *ὁ γιός μου* > *οὐ γιόζ μου* > *οὐ γιόζ μ'* > *οὐ γιόζ 'ουμ*, *ὁ λιμός μου* > *οὐ λιμόζ μου* > *οὐ λιμόζ μ'* > *οὐ λιμόζ 'ουμ*.

9. Ἄλλες ἀλλοιώσεις φωνηέντων

Σποραδικὰ ἔχομε καὶ τίς παρακάτω ἀλλοιώσεις φωνηέντων:

α > *ε*⁵: *χαντάκι* > *χιδέζ'*.

α > *ι*⁶: *ἀφαλός* > *ἴφαλός*, *χαντάκι* > *χιδέζ'*.

α > *ου*⁷: *παξιμάδι* > *πονξιμάδ'*, *παπάρα* > *πονπάρα*.

ε > *ου*: *τεμπέλης* > *τουβέλ'*, *τεμπελχανάς* > *τουνιλχανάς*, *τεμπελιάζω* > *τουνιλιάζω*.

η > *ου*⁸: *ζήλεια* > *ζούλεια*, *τσαντήρι* > *τσαδούρ'*.

ο > *ε*⁹: *κατώφλι* > *κατέφλ'*.

«Ἀθηνᾶ», τ. 43 (1931), σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 15. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 11.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 16. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 12.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 32 καὶ 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 14.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 21.

5. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

6. Αὐτόθι.

7. Αὐτόθι.

8. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 32. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

9. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 32.

B'. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Ἀνάπτυξη συμφώνων

Ἀνάπτυξη η ν: Ἀπὸ συνεκφορὰ μὲ προηγούμενο τελικὸ ν¹: ἥλιος>νήλιος, ἴσκιος>νίσκιος, ἴσκιωμα>νίσκιωμα, ἴσκιώματα>νίσκιώματα, ἔπνος>νέπεινος, οὐρά>νουρά

2. Ἀλλοίωση συμφώνων

A. Σύμφωνα ἀπλᾶ πρὶν ἀπὸ φωνήεντα καὶ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα

Τὰ συριστικὰ καθὼς καὶ τὰ ξ καὶ ψ προφέρονται παχιά, ὅταν ἀκολουθοῦν ε καὶ ι²: σήμερα>σήμυρα, σὶ λέγω>σί λέου, ἐσένα>ιδένα, ἡ μέση της>ἡ μέσητης, νὰ σὶ πῶ>νὰ σὶ πῶ, πατημασιά>πατ'μασά, Τάσιος>Τάσους, ζιβγάρι>ζιβγάρο', ζιβζέκης>ζιβζέξ', ξέρω>ξέρον, ἄξιος>ἄξους, ξιφτίζω>ξιφτίζου, ψές>ψές, ψέμματα>ψέμματα, ἀνεψιά>ἀν'ψά.

β>γ: βογγάει>γουργάει.

β>φ: Τὸ ἤχηρὸ β τρέπεται σὲ ἄηχο φ πρὶν ἀπὸ τὸ κ³: ἀνέβηκα>νιέβ'κα>νιέφ'κα, κατέβηκα>κατέβ'κα>κατέφ'κα.

ζ>σ. Τὸ ἤχηρὸ ζ τρέπεται σὲ σ πρὶν ἀπὸ τὸ κ: γουρσοῦζικα>οῦρσοῦσ'κα.

γ>κ: γαριφαλιά>καρφαλιά, γαρίφαλα>καρφαλία.

γ>ν: φεύγω>φένου.

γ>χ: λιγνός>λιχνός.

δ>θ: Στὶς κτητικὲς ἀντωνυμίες τὸ δ πρὶν ἀπὸ τὸ κ τρέπεται σὲ θ⁴: ιδικός>θ'κός, δική>θ'κή, δικὸ>θ'κό, ιδικὲς>θ'κιές.

θ>δ. Στὸ μόριο θά: θά>δά.

θ>τ: ἦρθαν>ἦσαν, ἦρθαμε>ἦσταμι.

κ>γ: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἀκίς>ἀγίδα, κουνβᾶς>γ'βᾶς, κουνβαλῶ>γ'βανῶ.

λ>ν: κουνβαλῶ>γ'βανῶ.

Τὸ ὑγρὸ λ καὶ τὸ ἔρρινο ν προφέρονται ὡς οὐρανικά πρὶν ἀπὸ τὸ ε σὰν τὸ ἰταλικὸ gl καὶ σὰν τὸ γαλλικὸ gn⁵: λέω>λέου, κλαίω>κλαίου, λές>λές, κανένας>κανένας, τρανές>τρανές, φωνές>φοννές, γυναίκα>γ'νέκα, ἀνέβηκα>ν'έφ'κα.

1. N. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 44. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 23.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 27. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 17.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

5. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

φ>θ: *έφημερίδα*>*φημιρίδα*>*θημιρίδα*.

Β. Συμφωνικά συμπλέγματα

α) γγ και γκ>g¹: *άγγειο*>*άγειό*, *άναγκάζω*>*νιγάζω*.

β) μι>b²: *μπόρα*>*βόρα*, *άμπέλι*>*άβέλ*'.

γ) ντ>d³: *δέντρο*>*δέτρον*, *άντρας*>*άδρας*.

δ) βλ>λλ⁴: *βλέπω*>*γλέπον*, *σουβλι*>*σουγλί*, *σουβλισμένα*>*σουγλισμένα*, *βλέφαρο*>*γλέφαρον*>*γλέφαρον*.

ε) κτ>χτ. Τό σύμπλεγμα κτ πού προήλθε άπό τήν άποβολή ένδιαμέσου φωνήεντος τρέπεται σέ χτ: *κοιτάζω*>*κ'τάζου*>*χτάζου*.

στ) σ ήχηρό>ζ⁵. Τό σ έπηρεάζεται ήχητικά άπό τό γειτονικό ήχηρό: *συμπέθερος*—*συμπεθέρα*>*ζέθειρος*—*ζιθίερα*.

3. Μετάθεση συμφώνων

Η μετάθεση στο ιδίωμα του Λαγκαδά περιορίζεται μόνο στο σύμφωνο ρ⁶: *κίτρνος*>*κίτιρνος*, *κιτρινάδα*>*κιτιρινάδα* (ίκτηρος), *πριόνι*>*πιριγιόν'*, *δρεπάνι*>*δριπάν'*, *στέργω*>*στρέγω*.

4. Άνομοίωση συμφώνων

α) Άνομοιωτική άλλοίωση

ρ—ρ>λ—ρ⁷: *περιστέρα*>*πιλιστέρα*, *Γρηγόρης*>*Γληγόρ'ς*, *γρήγορα*>*άγλήγορα*.

β) Άνομοιωτική άποβολή συμφώνου

Τό σ και τό ζ στις καταλήξεις -σης και -zeis άποβάλλονται άνομοιωτικά⁸: *νά ζήσης*>*νά ξήης*, *νά όργώσης*>*νά γουργώης*, *νά φεματίσης*>*νά ψματίης*, *νά πουλήσης*>*νά πουλήης*, *φονάζεις*>*φουνάεις*, *διαβάζεις*>*διαβάεις*, *σφάζεις*>*σφάεις*.

γ) Άνομοιωτική άποβολή συλλαβής⁹: *συνενοοΐμαι*>*σοννουοΐμι*>*σοννουΐμι*, *σνονόματος*>*σ'νόματος*, *κοιμούσασταν*>*κ'μούσταν*, *ήσασταν*>*ήσταν*.

1. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

2. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

3. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

4. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό ιδίωμα του Λιβισιού της Λυκίας, σ. 48.

5. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 20.

6. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 281 κ.έ. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 49. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 23 κ.έ.

7. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 50.

8. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό γλωσσικό ιδίωμα της Χαλκιδικής, «Μακεδονικόν Ήμερολόγιον», 1955, σ. 116. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282.

9. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25.

5. Ἀποβολή συμφώνων

α) Το υ γ

Στήν ἀρχή τῆς λέξης πρὶν ἀπὸ φωνῆεν¹: *γουρσοῦζης* > *οὔρσοῦης*, *γουρσοῦξικα* > *οὔρσοῦσ'κα*, *γιλέκο* > *ἰλέκ'*, *γυρεύω* > *ἰρεύον*.

Μέσα στη λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα²: *Χριστοῦγεννα* > *Χριστοῦῖνα*, *ἀνώγι* > *ἀνώϊ*, *κατόγι* > *κατόϊ*, *μαγειρεύω* > *μαγειρεύον*, *πανηγύρι* > *παναγίρι* > *παναῖρ'*, *πηγαῖνω* > *πιαῖνον*.

β) Το υ τ

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου *ι* καὶ *ου* τὸ *τ* βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα ἀποβάλλεται³: *ζαλίστηκα* > *ζαλίστ'κα* > *ζαλίσ'κα*, *νηστικός* > *νηστ'κός* > *νησ'κός*, *ἀντρονπιάστηκα* > *ἀδρονπιάστ'κα* > *ἀδρονπιάσ'κα*, *μαζώχτηκα* > *μαζώχτ'κα* > *μαζώχ'κα*, *δάχτυλο* > *δάχτ'λον* > *δάχ'λον*, *δαχτυλίδι* > *δαχτ'λίδ'* > *δαχ'λίδ'*, *πέφτων* > *πέφτ'ν* > *πέφ'ν*.

Τὸ *τ* ἀποβάλλεται καὶ σὲ ὀρισμένες πτώσεις τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας *αὐτός*⁴: *αὐτ'νοῦ* > *αὐ'νοῦ*, *αὐτ'νοί* > *αὐ'νοί*, *αὐτ'νοὺς* > *αὐ'νοὺς*, *αὐτ'νῶν* > *αὐ'νῶν*.

γ) Το υ χ

Μέσα στη λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα⁵: *ἀστόχησα* > *στόη'σα*, *ξαστόχησα* > *ξιστό'ησα*.

2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Α'. ΟΝΟΜΑ

1. Τὸ ἄρθρο

Τὰ ἄρθρα εἶναι τρία: *οὐ* γιὰ τὸ ἄρσενικό, *ἠ* γιὰ τὸ θηλυκὸ καὶ *τοῦ* γιὰ τὸ οὐδέτερο γένος. Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *«ί»*⁶, ποὺ βρίσκομε σὲ ἄλλα βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα δὲν ὑπάρχει στὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τοῦ Λαγκαδά.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 21.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145, κ.έ. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἑ.ἀ., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 22.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 75-76.

5. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 35. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισοῦ τῆς Λυκίας, σ. 53.

6. Β. Δ. Φόρη, Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *ι* στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη

2. Ἡ κλίση τῶν ὀνομάτων

Οἱ πληθυντικοὶ τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων σὲ -αῖοι παρουσιάζονται μὲ τὴ μορφὴ -οί, π.χ. οἱ κουμπαραῖοι—οἱ κουβαροί, οἱ νοικοκυραῖοι—οἱ νοικοκυροί, οἱ μισθονκλιαραῖοι—οἱ μισθονκλιανοί, οἱ τσιαπλιακαῖοι—οἱ τσιαπλιακοί.

Ἡ γενικὴ πτώση ἐκφράζεται περιληπτικὰ μὲ τὴν πρόθεση ἀπὸ καὶ αἰτιατικῆ¹, π.χ. τσακίσκι τοῦ χιροῦλλ' ἀπ' τὴ στάμνα, ἀντὶ τῆς στάμνας, τοῦ σαμάρ' ἀπ' τοῦ γαδούρ', ἀντὶ τοῦ γαῖδουριοῦ, τοῦ νιρὸ ἀπ' τὴ βρουχῆ, ἀντὶ τῆς βροχῆς, τὰ ροῦχα ἀπ' τὰ πιδιά, ἀντὶ τῶν παιδιῶν.

3. Οὐσιαστικά

Ἄρσενικά

	Σὲ -ὸς		Σὲ -ος		Σὲ -ος	
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	ἀδιρφὸς	οὐ	κουβάρους	οὐ	ἄνθρουπους
Αἰτ.	τοὺν	ἀδιρφὸ	τοὺν	κουβάρου	τοὺν	ἄνθρουπου
			Πληθυντικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οἱ	ἀδιρφοί	οἱ	κουβαροί	οἱ	ἄνθρῶπ'
Αἰτ.	τ'ς	ἀδιρφοί	τ'ς	κουβαροί	τ'ς	ἄνθρῶπ'
	Σὲ -ῆς		Σὲ -ῆς		Σὲ -ῆς	
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	μαῖταπτσῆς	οὐ	βακάλ'ς	οὐ	νοικονκύρ'ς
Αἰτ.	τ'	μαῖταπτσῆ	τ'	βακάλ'	τ'	νοικονκύρ'
			Πληθυντικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οἱ	μαῖταπτσῆδεις	οἱ	βακάλ'δεις	οἱ	νοικονκυροί
Αἰτ.	τ'ς	μαῖταπτσῆδεις	τ'ς	βακάλ'δεις	τ'ς	νοικονκυροί
	Σὲ -ᾶς		Σὲ -ἔς			
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	βασιλιάς	οὐ	βαχτσῆς		
Αἰτ.	τοὺν	βασιλιά	τ'	βαχτσῆ		

1956, Α. Ι. Θ α β ῶ ρ η, Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου *i* τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», τ. 16 (1958-59), σ. 189 κ.ε. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, ἔ.α., σ. 60. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ὄ λ ο υ, ἔ.α., σ. 50, Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.α., σ. 28.

1. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ᾶ κ η, ἔ.α., σ. 298.

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	βασιλιάδεις	οἱ	βαχτσέδεις
Αἰτ.	τ'ς	βασιλιάδεις	τ'ς	βαχτσέδεις

Θηλυκά

	Σὲ -ὰ		Σὲ -α		Σὲ -α	
			Ἐνικός ἀριθμός			
Ὅν.	ἡ	χαρὰ	ἡ	γιοῦφτσα	ἡ	πέρδικα
Αἰτ.	τ'	χαρὰ	τ'	γιοῦφτσα	δ'	πέρδικα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	χαρῆς	οἱ	γιοῦφτσεις	οἱ	πέρδικεις
Αἰτ.	τ'ς	χαρῆς	τ'ς	γιοῦφτσεις	τ'ς	πέρδικεις

	Σὲ -ῆ		Σὲ -ῆ	
			Ἐνικός ἀριθμός	
Ὅν.	ἡ	βροσχῆ	ἡ	ράχ'
Αἰτ.	τ'	βροσχῆ	δ'	ράχ'

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	βροσχῆς	οἱ	ράχεις
Αἰτ.	τ'ς	βροσχῆς	τ'ς	ράχεις

Οὐδέτερα

	Σὲ -ὶ		Σὲ -ι		Σὲ -ὸ	
			Ἐνικός ἀριθμός			
Ὅν.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ
Αἰτ.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	τὰ	πιδιά	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ
Αἰτ.	τὰ	πιδιά	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ

	Σὲ -ο		Σὲ -ο	
			Ἐνικός ἀριθμός	
Ὅν.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον
Αἰτ.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	τὰ μῆλα	τ'	ἄλουγα
Αἰτ.	τὰ μῆλα	τ'	ἄλουγα

4. Ἐπίθετα

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα στὴν κατάληξη οὐσιαστικά.
Οἱ καταλήξεις στὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων:

Σὲ -ός: οὐ καλός, ἢ καλή, τοῦ καλό· οὐ παχίος, ἢ παχιά, τοῦ παχιοῦ.
Σὲ -ος: οὐ ἀσμένιος, ἢ ἀσμένια, τοῦ ἀσμένιου· οὐ φρόνιμος, ἢ φρόνιμη, τοῦ φρόνιμου.

5. Ἀριθμητικά

ἕνας	μνιά	ἕνα
ἕναν	μνιά	ἕνα
δγιο,		
τρεις		τρία
τέσσιρ'		τέσσιρα,
πέδι, ἕξι, ἰφτά, οὐχτώ, ἰνιά, δέκα.		

Ἐκτός ἀπὸ τὸ ἕνας ποὺ σχηματίζει αἰτιατικὴ ἕναν, ὅλα τὰ ἄλλα ἀριθμητικά εἶναι ἄκλιτα¹, π.χ. ἕνα χρονοῦ, τρία χρονοῦ, τέσσιρα χρονοῦ.

6. Ἀντωνυμίες

α) Π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ς

α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ἐνικὸς ἀριθμὸς	
ἰγώ	σύ
μ', ἰμ' ἢ (οὐμ)	σ', ἰσ'
ἰμένα, μένα	σιένα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἰμεῖς	ἰσεῖς
—	—
μᾶς	σᾶς

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

β) Κτητικὲς

θ'κόζ σὸμ'	θ'κή μ'	θ'κό μ'
θ'κόζ σ'	θ'κή σ'	θ'κό σ'
θ'κόζ τ', τ'ς	θ'κή τ', τ'ς	θ'κό τ', τ'ς
θ'κοί (-ές, -ά) μας	θ'κοί σας	θ'κοί τ'ς

γ) Δειχτικὲς

αὐτός	αὐτ'νή	αὐτό
αὐτοῦ	αὐτ'νής	αὐτοῦ
αὐτόν	αὐτ'νή	αὐτό
αὐνοί	αὐτ'νές	αὐτά
αὐτ'ῶν	αὐτ'ῶν	αὐτ'ῶν
αὐνοὺς	αὐτ'νές	αὐτά
'κείνους	'κείν'	'κείνου
'κ'νοῦ	'κ'νής	'κ'νοῦ
'κείνον	'κείν'	'κείνου
'κ'νοί	'κείνις	'κείνα
'κ'ῶν	'κ'ῶν	'κ'ῶν
'κ'νοὺς	'κείνις	'κείνα
τέτοιους	τέτοια	τέτοιου
—	τέτοιαις	—
τέτοιον	τέτοια	τέτοιου
τέτ'χ'	τέτ'χ'ις	τέτοια

δ) Ἐρωτηματικὲς

Τ'νούς. Ἡ γενικὴ τοῦ ἄρσενικοῦ τῆς ἀντωνυμίας *τίς; τίνος; τίνους; τ'νούς.*

Τ'νής. Ἡ γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ.

Πόταπος—πόταπη—πόταπον. Μὲ τὴ σημασία τοῦ ποῖός τις, ὁποῖός τις.

Πχιός — πχιά — πχίο.

ε) Ἀόριστες

Κανένας κωνιά, ὄλοι. Ἡ κατάληξη τοῦ *ἐκείνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ στὴν ἀντωνυμία *ὄλοι*¹.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτης, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε..

στ) Ἄναφορικὲς

Ἔοσοι. Ἡ κατάληξις τοῦ *ἐκεῖνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ καὶ στὴν ἀνω-
νομία *ἄσοι*¹.

Β'. ΡΗΜΑ

1. Αὔξηση

Ἐπάρχει ἡ συλλαβική, ἢ τονούμενη. Καὶ εἶναι ὅπως στὴν κοινὴ μὲ τὸ
ε (*ἔπιζα, ἐγραφα, ἔκουφα*) ἢ κατ' ἀναλογία τῆς χρονικῆς μὲ τὸ *η* (*ἦπινα,*
ἦφιρα, ἦλιγα).

Ἡ χρονικὴ αὔξηση εἶναι σπάνια καὶ βρίσκεται σὲ ρήματα ποῦ εἶναι
κοινὰ (*ἦρταν, ἦρχονταν*)².

2. Ἡ κλίση τοῦ ρήματος

Τὸ *α'* πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου,
καθὼς καὶ τὸ *α'* πληθυντικὸ τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα, παρατατικοῦ καὶ μέλ-
λοντα τονίζεται στὴν ἀντιπροπαραλήγουσα, χωρὶς νὰ ἀναπτύσσεται δεύτε-
ρος τόνος: *ἐπιζαμι, ἐπιξαμι, ζαλίζομιστι, ζαλίζομασταν, ἔκλουθαμι,*
ἔδουναμι, ἄπλουναμι, χაίρομιστι, γράφομιστι.

Ὁ μέλλοντας τοῦ ρήματος *πηγαίνω* εἶναι πάντοτε διαρκῆς: Τὴν Τρίτ'
θὰ *παλίνου* στοῦ *παζάρ'* ἀντὶ θὰ *πάου*.

3. Ρήματα

α) Βοηθητικὰ

Ἐνεστώτας		Παρατατικός	
<i>ἔχου</i>	<i>εἶμι</i>	<i>εἶχα</i>	<i>ἦμαν</i>
<i>ἔεις</i>	<i>εἶδι</i>	<i>εἶχισ</i>	<i>ἦσαν</i>
<i>ἔχ'</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχι</i>	<i>ἦταν</i>
<i>ἔχουμι</i>	<i>εἶμαῶτι</i>	<i>εἶχαμι</i>	<i>ἦμασταν</i>
<i>ἔχιτι</i>	<i>εἶῶτι</i>	<i>εἶχιτι</i>	<i>ἦσ'ταν</i>
<i>ἔχουν</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχαν</i>	<i>ἦταν</i>

β) Βαρυτόνα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἐριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἐξακολουθητικός
<i>παίζου</i>	<i>ἐπιζα</i>	θὰ <i>παίζου</i>

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 113 κ.ἑ.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 87. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 288, Δ. Ε. Τοματίδη, ἔ.ἀ., σ. 33.

παί'ειζ	ἐπιζίς	θά παί'ειζ
παίζ'	ἐπιξι	θά παίξ'
παίζουμι	ἐπιξαμι	θά παίζουμι
παίξ'τι	ἐπιξ'τι	θά παίξ'τι
παίξ'ν	ἐπιξαν	θά παίξ'ν

Μέλλοντας συνοπτικός ἘΑόριστος

θά παίξου	ἐπιξα
θά παίξ'ς	ἐπιξίς
θά παίξ'	ἐπιξι
θά παίξουμι	ἐπιξαμι
θά παίξ'τι	ἐπιξ'τι
θά παίξ'ν	ἐπιξαν

Προστακτική

Μετοχή

Ἐνεστώτας	ἘΑόριστος	Γιά ὄλους τοὺς χρόνους καὶ τὰ πρόσωπα:
παίξ'	παίξι	παίξουδας
ἄς παίξ'	ἄς παίξ'	
παίξ'τι	παίξ'τι	
ἄς παίξ'ν	ἄς παίξ'ν	

Μέση Παθητική φωνή

ἘΟριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἐξακολουθητικός
ζαλίξουμι	ζαλίξουμαν	θά ζαλίξουμι
ζαλίξισι	ζαλίξουσας	θά ζαλίξισι
ζαλίξιτι	ζαλίξουδας	θά ζαλίξιτι
ζαλίξουμιστι	ζαλίξουμασταν	θά ζαλίξουμιστι
ζαλίξιστι	ζαλίξουσταν	θά ζαλίξιστι
ζαλίξουδι	ζαλίξουδας	θά ζαλίξουδι

Μέλλοντας συνοπτικός ἘΑόριστος

θά ζαλιστῶ	ζαλίσ'κα
θά ζαλιστεῖς	ζαλίσ'κας
θά ζαλιστεῖ	ζαλίσ'κει
θά ζαλιστοῦμι	ζαλίσ'καμι
θά ζαλιστῆτι	ζαλίσ'κατι
θά ζαλιστοῦν	ζαλίσ'καν

Προστακτικὴ		Μετοχὴ	
Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	ζαλ'σμένους	ζαλ'σμέψ', ζαλ'σμένον
ᾶς ζαλίξιτι	ᾶς ζαλιστεῖ		
ζαλίξιστι	ζαλιστήτι		
ᾶς ζαλίζονδι	ᾶς ζαλιστοῦν		

γ) Περισπόμενα

Παθητικὴ φωνή

Ἵριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλ. ἐξακοιλ.	Μέλ. συνοπ.	Ἀόριστος
θ'μοῦμι	θ'μοῦμαν	θα θ'μοῦμι	θα θ'μηθῶ	θ'μήθ'κα
θ'μᾶσι	θ'μοῦσαν	θα θ'μᾶσι	θα θ'μηθεῖς	θ'μήθ'κισ
θ'μᾶτι	θ'μοῦδαν	θα θ'μᾶτι	θα θ'μηθεῖ	θ'μήθ'κι
θ'μούμιστι	θ'μούμασαν	θα θ'μούμιστι	θα θ'μηθοῦμι	θ'μ'θήκαμι
θ'μᾶστι	θ'μούμασαν	θα θ'μᾶστι	θα θ'μηθητι	θ'μ'θήκιστι
θ'μοῦδι	θ'μοῦδαν	θα θ'μοῦδι	θα θ'μηθοῦν	θ'μ'θήκαν

Προστακτικὴ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
θ'μᾶσι	θ'μήθ'κι
ᾶς θ'μᾶτι	ᾶς θ'μηθεῖ
θ'μᾶστι	θ'μηθητι
ᾶς θ'μοῦδι	ᾶς θ'μηθοῦν

4. Ἄκλιτα

α) Προθέσεις

ὄι, γιά, ὤς, μί, χῶρ'ς, δίχους, ἴδαμι, παρά, ἰξόν.

β) Ἐπιρρήματα

Χρονικά: ἀγγλήγουρα, σήμιρα, τώρα, πόψι, ἱπρονχτές, πέροσ', ὄστιρα, ταχιά, ν'ἄλλ', κόμ' τ'ν' ἄλλ', ἀρχύτιρα, ἰχτές, μάνι-μάνι.

Τοπικά: σαπέρα, σακεῖ, μακρά, ἀπάν', σαδῶ, σακάτ', σαπάν', τρονούρ, καρσί, δονναμάς.

Τροπικά: ἔτσ' κι ἔτσῶ, ὄμουρφα, καλά, ἀλλιῶς, μάξους, ταμάμ, ποργάλια.

Ποσοτικά: κάουσον, καθόσιτσικον, πουλύ, λίγον, ἴτς, βάριμ.

Βεβαιωτικά: χαλίσκα (ἀληθινά), μούτλακ (σίγουρα, δίχως ἄλλο).

γ) Σύνδεσμοι

κί, νά, γιατί, δάματι, γάλιπα (ǽρα), γιά νά, άτζεβα (ǽραγε).

δ) Ἐπιφωνήματα

Κλητικά: *μονρή, βρέ, έρ.*

Θαυμαστικά: *ά!*

Λυπητερά: *άμάν! οὔβα.*

Εὐχή: *κέσκι.*

5. Παραγωγή

Παράγωγα οὐσιαστικά

1. Διάφορα

α) -ινός, -ιώτ'ς.

Πατριδωνυμικά: *Σωχός*¹ — *Σουχινός* — *Σουχ'νός*, *Βισόκα*² — *Βισουκινός* — *Βισουκ'νός*, *Ντρουμίγκλαβα*³ — *Ντρουμιγκλαβινός* — *Δομιμγλαβ'νός*, *Μπάλτζια*⁴ — *Βαλτζινός*, *Καβαλάρι*⁵ — *Καβαλαρινός* — *Καβαλαρ'νός*, *Άιβάτ*⁶ — *Άιβατ'νός*, *Άρακλή*⁷ — *Άρακληρός*, *Λαϊνάς*⁸ — *Λαϊνιώτ'ς*, *Χρυσανγή*⁹ — *Χρυσανγιώτ'ς*.

β) -σύνη: *γερός* — *γερουσέν'*, *καλός* — *καλουσέν'*.

2. Ὑποκοριστικά

Ἡ ἐπικρατέστερη ὑποκοριστική κατάληξη εἶναι -οῦδ' καί -οῦδα¹⁰.

α) -οῦδ': Ἀπό οὐσιαστικά: *οῦδάς*—*οῦδούδ'*, *βαράκι* — *βαρακούδ'*, *χ'λιάρι* — *χ'λιαρούδ'*, *πηρούνι* — *πηρουνούδ'*, *τσ'άλι* — *τσ'καλούδ'*, *τσιρόνι* — *τσιρουνούδ'*, *γουτζιάρι* — *γουτζιαρούδ'*, *γριβάδι* — *γριβαδούδ'*, *πιρκί* — *πιρκούδ'*, *πιδί* — *πιδούδ'*, *σπίτι* — *σπιτούδ'*.

β) -οῦδα: *λάτκα* — *λατκούδι*, *σφόρκα* — *σφορκούδα*, *ψυχή* — *ψυχούδα*,

1. Σωχός, κωμόπολη τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

2. Βισόκα, τώρα Ὅσσα, χωριό τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

3. Ντρουμίγκλαβα, τώρα Δρυμός, χωριό τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

4. Μπάλτζια, τώρα Μελισσοχώρι, χωριό τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

5. Καβαλάρι, χωριό κοντά στό Λαγκαδά.

6. Ἄιβάτ, τώρα Λιτή, χωριό τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

7. Ἄρακλή, τώρα Ἡράκλειο, χωριό κοντά στό Λαγκαδά.

8. Λαϊνάς, χωριό τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

9. Χρυσανγή, χωριό κοντά στό Λαγκαδά.

10. Ν. Π. Ἄνδριώτη, Τό γλωσσικό ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

βάρα — *βαρούδα*, *βουτά* — *βουτουδά*, *δριθα* — *οὔριθουδά*, *κόχη* — *κουχούδα*, *Φανή* — *Φανούδα*.

γ) *-ίτσα*: *Καλλιόπη* — *Καλλιουπίτσα*, *Ἀγλαῖα* — *Ἀγλαίτσα*, *Μαρία* — *Μαρίτσα*, *Ἑλένη* — *Λινίτσα*, *Εὐαγγελία* — *Βαγγιλίτσα*.

Παράγωγα ἐπίθετα

-ιάρ'ς: *μαράζι* — *μαραζιάρ'ς*, *σπλήγα* — *σπληνιάρ'ς*, *μεθύσι* — *μιθουκλιάρ'ς*, *σάλιο* — *σαλιάρ'ς*.

-ικός: *γνώμη* — *γνουμ'ικός*, *γνώση* — *γνουσ'ικός*, *νηστεία* — *νησ'ικός*, *πάστρα* — *παστρικός*, *πνέμα* — *πνυματ'ικός*.

Παράγωγα ρήματα

Ἐκὸς οὐσιαστικῶς

α) σὲ *-ιάζον*: *βαβάξ* — *βαβακιάζον*.

β) σὲ *-ίζον*: *ἀράδα* — *ἀραδίζον*, *βίγλα* — *βιγλίζον*.

6. Σύνθεση

Προσδιοριστικῶς σύνθετα

α) Οὐσιαστικῶς μὲ πρῶτο συνθετικὸ οὐσιαστικὸ: *πράσα* — *πίτα* > *πρασόπιτα*, *πράσα* — *κεφτέδες* > *πρασουκιφτέδες*, *κολοκύθια* — *πίτα* > *κουλονκ'θόπιτα*, *ἄλωνι* — *πέτρα* > *ἀλνόνπιτρα*, *τσιρόνια* — *πίτα* > *τσιρονονόπιτα*, *μάτι* — *φύλλο* > *ματόφυλλον*, *ὄνεμος* — *ζάλη* > *ἀναμουζάιλ'*, *κλαδί* — *κοπή* > *κλαδουκόπος*, *τσαλι* — *κοπή* > *τσαλουκόπος*.

β) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίθετο: *μαυρουμάτσα* (μαυρομάτα), *ἀγριουχτάζον*, *Χριστούϊννα*, *προουτούϊννα*, *πολυχρουνημένους*, *χουσουκέντητους*, *ἄλουμουρνάου* (ἄλο γυρνάω).

γ) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίρρημα: *δαπάν'*, *δακάτ'*, *δαδῶ*, *δακεῖ*, *δαπέρα*.

Μὲ πρῶτο συνθετικὸ πρόθεσι:

σύν: *σ'νόματος* (συν-ονόματος), *συνδέουμι* (συνδέομαι, μνηστεύομαι), *συνδιμένους*.

πρό: *προσανάμα*, *προλαβαίνου*, *προουφαίνου*, *προουσκάλῶ*, *προουκάννου*.
ξί: *ξικόπικα* (ξέκοψα), *ξικαϊάζον* (κρυώνω πολύ), *ξικουπρίσκα* (ξεπρίστηκα), *ξικατόθ'κα* (καταστράφηκα τέλεια), *ξιαγόρασμα* δὲν ἔχει (δὲν ἀγοράζεται), *ξιαμαδάλωνου* (βγάζω τὸ μάνταλο), *ξικουρνῶ* (ξανανιώνω), *ξέχουρα* (χωριστά), *ξιστόησα* (ξέχασα), *ξικουσταίνου* (ξεκουράζομαι).

ἀνά: *ἀνήμιρα*, *ἀνάβραδα*, *ἀνασκουθῶθ'κα*, *ἀνήμιρον*,

κατά: *κατασκουρπίζον*, *κατασπαράζον*, *κατακόπικα*, *καταστράφ'κα*, *κατάχέσκα*, *καταρηνήθ'κα*, *καταπλακῶθ'κα*.

παρά: *παραμανρομάτσα* (παραμανρομάτα), *παραδέρον*, *παραχώνον*, *παραπαίρον*, *παρακάμον*, *παραλόρτ'*.
περί: *περιπλεγμέν'*.

3. ΣΥΝΤΑΞΗ

Οί συντακτικῆς ἰδιορρυθμίης τοῦ ἰδιώματος τοῦ Λαγκαδά εἶναι πολὺ λίγες. Σημειῶνω τίς κυριώτερες.

1. Χρησιμοποιεῖ τὸ θηλυκὸ τύπο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ στή γενική¹: *π.χ. τὸν εἶδα κι τ'ς τοῦτα, τὸν βρῆκα κι τ'ς τῶ-δουσα*.

2. Στῆ θέση τῆς ἀρχαίας δοτικῆς γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου ἐπικράτησε ἡ αἰτιατική²: *τὸν ψιμάτ'σα, τὸν εἶπα, μὲ δίν'ς*.

3. Τὰ ρήματα ποὺ στὴν κοινὴ νεολληνικὴ συντάσσονται μὲ τὴ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐδῶ συντάσσονται μὲ τὴν αἰτιατική³: *ὄι λέου* (ἀντὶ σοῦ λέγω), *ὄι δίνου* (ἀντὶ σοῦ δίνω), *ὄι κάνου* (ἀντὶ σοῦ κάνω), *ὄι εἶπα* (ἀντὶ σεῦ εἶπα), *ὄι οἰμιλῶ* (ἀντὶ σοῦ ὀμιλῶ).

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α	
<i>ἀ γ έ λ' ἦ</i> , ἀγέλη, ἀρχ. ἀγέλη· <i>σῶρ'</i> τοὺ <i>μαλάξ'</i> σ'ν ἀγέλ'.	<i>ἀ γ ρ ι δ ἄ ἦ</i> , τὸ δοκάρι, πάτερο τῆς στέγης· δὲ <i>ὄι κομάσον</i> ἀπ' ν' <i>ἀγριδά</i> .
<i>ἀ γ ι ἄ ρ'</i> τοῦ, ἔλεγχος μὲ ἀντιπαρα- βολή· τουρκ. <i>ayar</i> .	<i>ἀ γ λ ἦ γ ο υ ρ α</i> , ἐπίρρ., γρήγορα.
<i>ἀ γ ε ι ὄ</i> τοῦ, ἀρχ. ἀγγεῖον· <i>φέρι μι</i> τ' ἀγεῖό.	<i>ἀ γ ρ α</i> , ἄγουρα· <i>ἄγρα εἶνι</i> τὰ στα- φύλια σας.
<i>ἀ γ ί δ α ἦ</i> , ἀρχ. ἀκίς· <i>μὲ βῆκι μιὰ ἀ-</i> <i>γίδα</i> στοὺ δάχ'λον.	<i>ἀ γ ρ ι ἄ δ α ἦ</i> , εἶδος χόρτου.
<i>ἀ γ λ η σ ι ἄ ἦ</i> , ἐκκλησία· <i>πάει σ'ν</i> <i>ἀγλησιά</i> .	<i>ἀ γ ρ ι δ α ἦ</i> , τὸ ἄγουρο σταφύλι.
<i>ἀ γ ο υ ν ἦ ἦ</i> , ἐγγονή· δὲ <i>πααίνου</i> σ'ν <i>ἀγονιμί μ'</i> .	<i>ἀ γ ρ ι ο υ χ τ ἄ ζ ο υ</i> , ἀγριοκοιτάζω.
	<i>ἀ γ ρ ο ι κ ῶ</i> , τοὺν ἀγροίκησης.
	<i>ἀ γ ῦ ρ ι φ τ ο υ ς</i> , ἀγύρευτος· <i>στοὺν</i> <i>ἀγύριφτον</i> νὰ πᾶς.
	<i>ἀ γ ῦ ρ ' σ τ ο υ ς</i> , ἀγύριστος· <i>ἀγύρ'-</i>

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδο-
νικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 145.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμε-
ρολόγιον», 1955, σ. 113 κ.έ.

- στον κινάλ' ἔχ'.
- ἀ γ ῶ ἰ τό, κόμιστρον, ἀρχ. ἀγώγιον·
τ' ἀγῶτ' ξυπνάει τὸν ἀγουγιάντ'
(παροιμ.).
- ἀ δ ε ἰ ἄ ζ ο υ, 1) κενώνω, 2) εὐκαι-
ρῶν δὲν ἄδειασα νὰ ἔρπον.
- ἀ δ ρ ὄ ς, τραχύς, ἀρχ. ἄδρός· ἀδρὸν
εἶναι τὸν μαλλί.
- ἀ ζ ἄ λ' ἦ, ἀνθρακιά· νὰ πάρον λῆγ'
ἀζαλούδα ἀπ' τὸν οὐτζάκι σ'·
ἄ ξ ἰ φ τ ο υ ς, ἄξενκτος· ἄξιφτον εἶναι
τὸν τάϊ.
- ἀ κ ὄ λ λ α ἦ, φύλλο χαρτιοῦ, ἰταλ.
colla· πάρι μι μιὰ ἀκόλλα, βρεῖ
πιδί μ'.
- ἀ κ ο υ λ ν ῶ, κολλῶ, ἀρχ. κολλῶ.
- ἀ λ α φ ρ α ἴ ν ο υ, ἐλαφρύνω· ξαλά-
φρουσῆ οὐ ἄρροστος.
- ἀ λ ἔ τ ἰ ρ τοῦ, ἄλέτρι.
- ἀ λ λ ἰ ῶ ς, ἐπίρρ., 1) με ἄλλον τρόπο,
2) εἰ δὲ μή· πὲ ἔτς, ἀλλιώς πᾶς
χαμένους.
- ἀ λ λ ἰ ῶ τ' κ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπὸ τὸ ἐπίρρ.
ἀλλέως.
- ἀ λ λ ο ἰ θ ο υ ρ ο υ ς οὐ, ἀλλοίθωρος.
- ἀ λ' β ἰ ζ ο υ μ ι, μοῦ ἄρέσει πολὺ·
ἀλ' βίστηκε τὰ νιάτα του καὶ τῆ
παλικαριά του.
- ἀ λ' ν ὀ π ἰ τ ρ α ἦ, κυλινδρική πέτρα
ποῦ ἀλώνιζαν τῆ σίκαλη καὶ
τὰ κουκιά.
- ἀ λ υ π ο ὦ μ ι, λυποῦμαι.
- ἄ λ υ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄ-λυτος· ἄλυ-
τον τοῦ ἔχον τοῦ τάϊ.
- ἀ μ ἄ ν!, ἐπιφών., τουρκ. aman· ἔλεος
γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ.
- ἀ μ α ν ἔ τ τοῦ, ἐνέχυρο· τουρκ. e-
manet.
- ἀ μ α ν ἔ ς οὐ, τραγοῦδι.
- ἀ μ ἰ λ' τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀμίλητος.
- ἀ β ἄ ρ α ἦ, μοχλὸς πόρτας, ἰταλ.
barra.
- ἀ β ἄ ρ' τοῦ, χῶρος ποῦ ἀποθηκεύον-
ται τὰ δημητριακά.
- ἀ β ἔ λ' τοῦ, ἀμπέλι, ἀρχ. ἀμπέλιον.
- ἀ β ο υ δ ῶ, ἐμποδιζῶ· ἀβονδήθ' κι
κι ἐπισί.
- ἀ ν ἄ θ ἰ μ α τοῦ, ἀνάθεμα· στ' ἀνά-
θημα νὰ πᾶς.
- ἀ ν α κ α τ ο υ σ ἰ ἄ ἦ, ἀνωμαλία, τα-
ραχή· τί ἀνακατοσιές ἔχῃτι;
ἀ ν α μ ο υ ζ ἄ λ' ἦ, ἀνεμοζάλη.
- ἀ ν ἄ π ο υ δ ο υ ς, ἐπίθ., ἰδιότροπος·
ἀναπόδιασι τοῦ πιδί.
- ἀ ν ἔ μ' ἦ, ἀνέμη ποῦ μαζεύει τὸ νῆ-
μα.
- ἀ ν ἦ μ ἰ ρ ο υ ς, ἐπίθ., ἀνήμερος, ἀρχ.
ἀν-ήμερος, ἄγριος· θηροῖον ἀνήμι-
ρον εἶναι.
- ἀ δ ἔ τ' τοῦ, ἔθμο· τουρκ. adet· τῶ-
χουμι ἀδέτ'.
- ἀ δ ρ ἔ π ο υ μ ι, ἐντρέπομαι, ἀρχ.
ἐν-τρέπομαι.
- ἀ δ ρ ο ν π ῆ ἦ, ἐντροπή, ἀρχ. ἐν-
τροπή.
— Κι ἂν σοῦ φίλησι βρεῖ κόρη μ'
τί κατάλαβες;
— Δὲν κατάλαβα μούρ' μάνα μ',
ἀδροντιάσ'κα.
- ἀ ν' ῶ ὅ ς οὐ, ἀνιψιός, ἀρχ. ἀνεψιός.
- ἀ ν ῶ ἰ τοῦ, ἀνώγι, ὁ ἦμιυπαίθριος
ὑπόστυλος χῶρος τοῦ ὀρόφου·
ἀνέβασι γαρέκλα στ' ἀνώϊ.
- ἀ ξ ἄ δ ε ρ φ ο ς οὐ, ἐξἄδελφος, ἀρχ.
ἐξ-ἀδελφος.
- ἄ ξ ὅ ς ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄξιος.
- ἀ ὀ ὄ τ ῶ' τοῦ, καρτότο.
- ἀ π α ρ ἄ λ λ α χ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπα-
ράλλαχτος.
- ἀ π ο υ κ ρ ἄ ἦ, ἀποκριά· 'πόφι εἶν'

ἀπονκρές.
 ἀποβλιάννα ἢ, τὸ χέρσο χωράφι.
 τὶς β'νιές και τὶς κουπρές τὶς
 ρίχνομι ὄξον στὶς ἀπουλιάνις.
 ἀποβλῶ, ἀπολύω· ἀπουλιῶ τὴν
 ἀγιλάδα.
 ἀποβρορίχνο, ἀπορρίχνω, ἀρχ.
 ἀπο-ρρίπτω· τ' ἀπόροξ'ξι ἢ Ρίν-
 κων τοῦ πιδί.
 ἀποβστονομώνον, ἀποστομώνον.
 ἀποβχιῶ, ἀποχτιῶ· ν' ἀποχτιήης
 κείνον ποῦ ἀποθ'μῆης.
 ἀράδα ἢ, σειρά· πιάσον στὴν
 ἀράδα.
 ἀραδιάζον, ἀραδιάζω, βάζω στὴ
 σειρά· ἀραδιάζον τὰ ψομιά.
 ἀραδίζον, περνῶ συχνά ἢ συνε-
 χῶς ἀπὸ ἓνα μέρος· τί ἀραδίζ'·
 αὐτός;
 ἀραθυμῶ, ἐπιθυμῶ· κιό εἶχον
 νὰ δ' δρωῖ κι δ' ἀραθύμ'σα.
 ἀράπ', λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ μαῦρο
 χρῶμα.
 Ἀράπ'ς οὐ, Ἀράπης.
 ἀράπ' δ'οββαρί, ἀράπικος τοῖ-
 χος, λάσπη μὲ ἄχυρο ρίχεται
 σὲ καλούπια μὲ διαστάσεις 2×1,
 50 μ.
 Ἀρβανίτ'ς οὐ, Ἀρβανίτης.
 ἀργαλειός οὐ, ἀργαλειός.
 ἀργαβανιά ἢ, πασχάλια· δόσι
 μι μιὰ φούντα ἀργαβανιά.
 ἀρέξον, ἀρέσω· δὲν μι ἀρέσ' αὐ-
 τός.
 ἀρμάζον, ρημάζω· ν' ἀρμάξον
 βουλάκι μ' (κατάρα).
 Ἀρμένονς οὐ, Ἀρμένιος.
 ἀρμούρα ἢ, σαλαμούρα, ἀρχ. ἄλμη·
 δῶσι μι μιὰ λιπαριά ν' ἀρμουρίσ-
 του.

ἀρωχτ'σα, ἀρρώστησα· βου-
 ρεῖ νὰ ἀρωχτ'δι κανιένας.
 ἀρταίνον, ἀρτύνω, ἀρχ. ἀρτύω·
 δὲν ἀρταίνουμι σῆμιρα.
 ἀρχύτιρα, ἐπίρρ., πρωτότερα, ἐ-
 νωρίτερα· ἀρχότιρα ἤρθι ἢ Λιέν-
 κων.
 ἀστάρ' τοῦ, ἐσώντυμα, φόδρα·
 σ' τ'ς σκονορτέλλα μ' ἔβαλα
 ἀστάρ'.
 ἀστουχιῶ, ξεχνῶ· δίπ ἀστόησα
 τί μι εἶπι.
 ἀστριχιά ἢ, ὑδρορρόη τῆς στέ-
 γης· σουλήνης κρέμονδι σ'ν'ἀστρι-
 χιά. Λέγεται γιὰ τοὺς πάγους
 ποῦ κρέμονται τὸ χειμῶνα.
 ἀτίμ' τοβς, ἐπίθ., ἀτίμητος.
 ἄτξβα, σύνδ., ἄραγε.
 ἀτ'νοί, ἀντων., αὐτοί· νά, ἀτ'νοί
 εἶνι χονροί.
 ἀφανίζον, ἀφανίζω· ἄφανους ἔγινι.
 ἀφ'κράζονμι, ἀφουκράζομαι,
 ἀρχ. ἐπ-ἀκροθῶμι· τί ἀφ'κρεῖθι
 μουρό;
 ἀφ'λλάδα ἢ, φλυαρία, πολυλο-
 γία· ἄει νὰ μὴ ἀνοίξον ν' ἀφ'λ-
 λάδα μ'.
 ἄφαστοβς οὐ, ἄγουρος.

B

βαγιόν τοῦ, βαγένι, μεγάλο βα-
 ρέλι γιὰ τὸ βράσιμο τῶν στα-
 φυλιῶν· γιόμ'σαν τὰ βαγιόνα
 μας φέτους.
 βαίξον, γέρον, ἀρχ. κλίνω· βαῖσι
 τοῦ κλονάο'· ποῦ τὰ κωδόνια.
 βάλια ἢ, βουβάλα. εἶσι χονδρῆ σὰν
 τ'ς Κουσιάνκων τ'ς βάλις.
 βαβίρ'ς οὐ, βρυκόλακας· ποῦ
 ἤσον βρε βαβίροκων;

β ά ξ' μ ο υ τού, κρότος· ἄ μ ά β ά ξ' μ ο υ κ ά μ' αὐτὸς οὐ ζουρνάς.
 β α ρ δ ι ν ά ρ κ ο υ ἤ, γύφτισσα· τί γιά βαρδινάρκις μᾶς πέρασις;
 β α ρ τ ι λ ι έ σ κ α ἤ, σβούρα πού παίζου-
 ν τὰ παιδιά· ἄ ν σ ι κ ο υ π α ν ί σ ο υ μ ι ά μ' αὐτό, τὸν κιάλ' σ' δά γυρίσ' σά βαρτιλέσκα.
 β α σ ί ζ ο υ μ ι, στηρίζομαι, ἔχω ἐμπιστοσύνη· β α σ ί σ κ α σ τ ά λ ό τ α τ' .
 β α σ κ ά ν ο υ, βασκαίνω, ἀρχ. βασκαίνω· βασκαμένον εἶνι τοῦ πιδί.
 β α σ τ α γ α ρ ι ά ἤ, ρόπαλο, ἄ ν ἄ ρ -
 πάξον τ' βασταγαριά κι σ' ἄ ρ -
 χίσου!
 β ά σ' ἤ, 1) βάση, δέν ἔχ' β ά σ' ἤ κ ο -
 λώνα· 2) ἐμπιστοσύνη, δέν ἔχου
 β ά σ' σ ι τί μ ι λ ι έ s .
 β ι ό τ ο υ, περιουσία, ἀρχ. βίος·
 π ο υ λ ή β ι ό ἔχ' αὐτός.
 β ί γ λ α ἤ, κιάλια.
 β ι γ λ ί ζ ο υ, παρατηρῶ· μὴ θαρ-
 ρεῖς πὸν δέ σι βίγλισα.
 β ι δ ρ α ἤ, ὑδρόβιο ζῶο τῆς λίμνης
 μὲ δέρμα γούνινο.
 β ι λ ά ν' τού, βαλανίδι, ἀρχ. βαλά-
 νιον.
 β ο ύ ζ α ἤ, κοιλιά· β ο ύ ζ α σ' σ ι π ο υ -
 νεῖ, κοντέλ' θά κάν'ς.
 β ο ύ τ ι ο ς οὐ, θεῖος τῆς γυναίκας.
 β ο ύ τ τ ο ς οὐ, θεῖος ἀπὸ τῆ μάνα.
 β' ν ι ά ἤ, βουνιά, κοπριά βοδιοῦ·
 τ'ς β'νιές πὸν μᾶισα φέτους
 μί φτάν' γιά τὸν καζάνι μ'.
 β ο υ τ ά ἤ, ἰτιά· ξηράθ'καν οἱ βου-
 τέs.
 β ο υ τ ο ύ δ α ἤ, μικρὴ ἰτιά.
 β ρ α κ ι τού, ἐσώβρακα. Λέγεται
 στὸν πληθυντικόν.

β ρ ά σ' ἤ, 1) βράση, β ά λ' τὸν πέτ-
 νου νά β ρ ά σ. 2) ζέστη, μιγάλ'
 β ρ ά σ' εἶχι ἄήμια.

Γ

γ ά γ ρ ι ν α ἤ, γάγγραινα, ἀρχ. γάγ-
 γραινα· ἔταθι γάγγρινα.
 γ α δ ο ύ ρ' τού, γάϊδαρος· κ ο υ μ μ ά -
 τια νά γίν'ς γαδούρ'.
 γ α ἱ τ ά ν' τού, γαιτάνι.
 γ α ν α χ τ ῶ, κουράζομαι· γανάχτ'-
 σι δλ' δὴ μέρα.
 γ α σ τ έ ρ α ἤ, φιάλη.
 γ ε ι ά ἤ, ὑγεία, ἀρχ. ὑγεία· οὐλον
 γειά νά ἦς.
 γ ι ά, σύνδ., γιά θαρθεῖς, γιά θαρθῶ.
 γ ι α λ ό ς οὐ, λίμνη, ἀρχ. αἰγιαλός·
 ταχιά χαραῖ θά πᾶμι στοῦ
 γιαλὸ νά ψαρέψουμι.
 γ ι ά λ' τ ζ μ α τού, λαμποκόπημα,
 καθρέφτισμα.
 γ ι α τ ά κ' τού, στρώμα, τουρκ. ya-
 tak· τὸν λαγὸ δέν τὸν βαροῦν
 στοῦ γιατάκ'.
 γ ι ζ β α ἤ, ὑπόγειο χαμηλό· β α λ' τὸν
 κιοῦπ' στ' γίζβα.
 γ ι ν ά τ' τού, πείσμα, τουρκ. inat·
 τί γινάτ' πὸν ἔ'εις!
 γ ι ν α τ ῶ ἦ ς οὐ, θυμώδης.
 γ ι ν α τ ῶ ά ρ ο υ ἤ, γινατσάρον γ'-
 ναίκα εἶδι.
 γ ι ό ζ μ ο υ ς οὐ, ἡ δύσμοσ.
 γ ι ό ν τ ζ ι α ἤ, τριφύλλι· τὸν χου-
 ράφ' στοῦ Βαροδά δά τὸν σπει-
 ρον γιόντζια.
 γ ι ο υ μ ι ζ ο υ, ἀρχ. γεμίζω· σι γιου-
 μίζ' τὸν μάτ';
 γ ι ο υ ρ γ ά ν' τού, πάπλωμα· τί
 μουρῆ κουκλώθ'κις ἔτσ' μί τὸν
 γιουργάν;

γιοφύρ' του, γεφύρι, άρχ. γέφυρα.
 γαβάθ'κα, γκαβόθηκα· γαβάθ'καν τὰ μάτια μ'.
 γαβώνοιμι, τυφλώνομαι.
 γάζγα ή, πηγούνι· τί χονδρή γάζγα πον' έκαμεις;
 γαίλιές ού, στενοχώρια· ά, γι' αυτό ίις γαίλιέ μη βάζ'τι.
 γάλιπα, σύνδ. άρα· γάλιπα, θάοθ', ή μι ψήμματῶι;
 γαλδιρίμ' του, λιθόστρωτο· τουρκ. kaldirim.
 γάροβανος ού, μαύρος· γαοβάνιασαν τὰ τιντζιράδια.
 γαοκλιάνοις ού, λάρυγγας· άν άι πιάσον δά άι βγάλον τον γαοκλιάνου σ' καμηέν'.
 γάτσινου του, βουκέντρα.
 γ'βανῶ, κουβαλῶ.
 γβάρα ή, τάφος· άν σί βρω στον δρόμον d'γβάρα σ' δά άι κάμον.
 γ'βās ού, κουβās.
 γιγέρ' του, γαϊδουράγκαθο· μαχαλάς μας γιόμουσι γιγέρια.
 γιζιρῶ, περιφέρομαι· γιζέρτσα πονλῶ σήμιρα.
 γίπα ή, μανιτάρι.
 γιοβξιλίμ'ς ού, άμορφος· γιοβξιλίμ'ς άδρας.
 γιοβξιλίμ'κα, άμορφα· στ'γειτονιά μας έχουμι γιοβξιλίμ'κα κοροτσιούδια.
 γιούμ' του, μετάλλινο κανάτι· τουρκ. güüm' γιόμουσι του γιούμ' νιοό.
 γιοιυρῆ-παοαδί, δημοτικός φόρος· σβήσητημ άπ' τὰ χαοτιὰ νά μη πληρώσσου γιοιυρῆ-παοαδί.
 γιοιτζής ού, τελευταίος· λιόμ

γιοιτζής ειτι.
 γλαβανή ή, καταπαχτή· σλαβ. glava· σφάλιθ' τή γλαβανή.
 γλέφαρος ού, μέτωπο· ά άι δώσου μιά στον γλέφαρον.
 γουλόβαρος ού, γυμνος· γιατι γουλουθαοίσκιτι έτῶ';
 γουστονριτσα ή, σαύρα.
 γουτζιάμ, έπίρρ· γουτζιάμ άδρας γίγι.
 γουτζιάρ του, μικρός κυπρίνος.
 γρημνός ού, γκρεμός, άρχ. κρημνός· έπιθι στον γρημνό.
 γλέπov, βλέπω· τί γλέπ'ς βοε χάτα;
 γλιανός ού, είδος ψαριοῦ, άρχ. γλάνις ή γλανις.
 γ'νιέκα ή, γυναίκα· έμεις τοικουκουρῆς γ'νιέκις είμασι.
 γνομ'κός, έπίθ. συνετός.
 γνοσ'κός, έπίθ. γνωστικός, μυαλωμένος.
 γνώμ' ή, άρχ. γνώμη· μι τή γνώμ' πον' έεις προικουπη δέ θά δής.
 γόρονομα του, άργωμα· νά πās ταχιά νά γουογῶης τον χονοράγ'.
 γουγάov, γογγῶ, άρχ. γογγύζω· άνήβορ' ειτι κι γουγγάει.
 γ'δι του, γουδι· φέρι τον γ'δι για τ'ς σκονοδαλιά.
 γουνατίτσα τά, ή Πεντηκοστή.
 γουναιδ' του, ή άκρη του ψομιου ή τής πίτας.
 γοαίνov, άνοιγω τὸ μαλλι με τὰ χέρια.
 γοιβάδ' του, κυπρίνος.
 γορίζov του, ύφασμα μάλλινο, χοντρό, ύφαμένο στον άργουλειό και χτυπημένο στη νερο-

τριβιά.
γυρὶ τσὺ, ὕνι, ἀρχ. ὕνις.

Δ

δαμάλα ἢ, ἀρχ. δάμαλις.
δαμάλ' τοῦ, ταῦρος.
δαμασκήνια ἢ, ἀρχ. δαμασκη-
νέα.
δαμάσκηνον τοῦ, δαμάσκηνο.
δαχ' λίθηρα ἢ, δαχτυλήθρα.
δαχ' λίδ' τοῦ, δαχτυλίδι· δαχ' λίδ'
ν' ἔχ' τ' μέσθ' τ'ς.
δάχ' λον τοῦ, δάχτυλο.
δέσ' ἢ, φράγμα.
διαλέγωμ, διαλέγω, ἐκλέγω.
διάλιγμα τοῦ, ἐκλογή.
διάργιστρον τοῦ, ὑδράργυρος.
διάφουρον τοῦ, ὠφέλεια· 'ποῦ
τῆ σένα δὲν ἔχον διάφουρον.
δίκια, ἐπίρρ., ἀρχ. δικαίως.
δίκιους, ἐπίθ., ἀρχ. δικαίος· δί-
κιον ἔεις.
διμάτ' τοῦ, δεμάτι· ἔφισαμι τὰ
διμάτια.
διουρία ἢ, προθεςμία· τί διου-
ρία μᾶς δίν'ς;
διεπάν' τοῦ, δρεπάνι, ἀρχ. δρέ-
πανον.
διρπῆ τοῦ, ξυλοφάγος.
δισάκ' τοῦ, δισάκι.
δίχους, χωρίς· δίχους ἰσένα δὲν
πάου.
δ'λειά ἢ, δουλειά.
δόγα ἢ, σανίδα βαρελιοῦ.
δόδι τοῦ, δόντι.
δόσ' ἢ, δόση· παίρον μὲ δόσεις.
δοκράνα ἢ, δικράνι μὲ δυὸ χα-
χάλια, δάχτυλα. Μὲ τῆ δου-
κράνα γυρίζουν τὸ ἄχυρο στὸν
ἄλωνισμό.

δοδάγρα ἢ, ἀρχ. δδοντάγρα.
δορακνιά ἢ, ροδακνιά.
δοράκνον τοῦ, ροδάκινο.

Ε

εἶμι, εἶμαι.
ἐνισ', ἢ, ἔνεση, ἀρχ. ἔνεσις.
ἔρ! ἐπιφώνημα.
ἔτσ', ἐπίρρ. ἔτσι.
ἔχου, ἔχω.
ἔχτρα ἢ, ἀρχ. ἔχθρα· ἔχτρα τὸν
ἔχου.

Ζ

ζαγότσ' τοῦ, γεωργικὸ ἐργαλεῖο.
ζάπ, ὑπερίσχυση, νίκη· τουρκ. zar-
ti· ζάπ δὲ γίνιτι.
ζαπώνου, γίνομαι κύριος ἐνὸς
πράγματος μὲ τρόπο αὐθαίρετο·
οὐλον τοῦ μέρους τοῦ ζάπτσι.
ζαράρ τοῦ, ζημιά· ἀπ' αὐτὸ δὲν
ἔχ' ζαράρ.
ζάχαρ' τοῦ, ζάχαρη· ποῦ εἶνι ἡ
κρίνα μὲ τὸν ζάχαρ';
ζαχαράτου τοῦ, κοφέτο.
ζγουριά ἢ, ἀρχ. σκωρία· τὸν σί-
διρον γιόμουσι ζγουριά.
ζέγλα ἢ, ζεύλα.
ζέγκα ἢ, χελώνα· γδιοῦδαν ζέγκις.
ζιάβα ἢ, μικρὸς βάτραχος· οἱ ζιά-
βις φοννάζ'ν, κίρὸς θὰ χαλάσ.
ζιαβαρόκας οὐ, μεγάλος βά-
τραχος.
ζιαφέτ' τοῦ, συμπόσιο, διασκέ-
δαση· τραβήξαμι ἓνα ζιαφέτ'!
ζιβγάρ' τοῦ, ζευγάρι.
ζιβζέζ'ς, ἐπίθ. ἀνισόροπος· τουρκ.
zevek.
ζιγιόρο ἢ, ζηλιάρ· πουλὸν ζι-
γιόρον μὲ εἶσι.

ζλω, πιέζω· τὸν ζούλιξα.
 ξ'μάτισμα τού, ζεμάτισμα· ξ'μα-
 τίσκι ἢ καημέν'.
 ζβέθιροους ού, συμπέθερος.
 ζβιθέρα ἢ, συμπεθέρα.
 ζβουρίξο, ὀμιλῶ· πονλὸ ζβου-
 ρίεις.
 ζ'νάρ' τού, ἢ ξυλοδεσιά τοῦ τοί-
 χου τοῦ σπιτιοῦ.
 ζνίχ' τού, λαιμός· τὸν ζνίχι'σ'
 νὰ πιστῆ (κατάρα).
 ζόρ τού, βία, δυσκολία, τουρκ. ζορ'
 ἔχον ζδρ ἀπὸν παράδις.
 ζουγλός, ἐπιθ. κουλλός, ἀρχ. κολ-
 λός.
 ζούλεια ἢ, ζήλεια· τὸν ζούλιφα.
 ζούρα, ζαρωμένος· ἄει κάτσει
 ζούρα ἐκεῖ.
 ζουρζούνα ἢ, εὐκοιλότητα, διάρ-
 ροια· ἴ μουρῆ πῶς μ' ἔπιασι
 μιὰ ζουρζούνα· ὄλ' νύχτα δὲ
 κοιμήθ'κα.
 ζούτλας ού, ζητιάνος· οὐ καη-
 μένος ζούτλας κατάντ'σι.
 ζυμουτ'κῆ ἢ, σκαφίδι· πλόν'
 τῆ ζυμουτ'κῆ· εἶνι γιουμάτ' προ-
 ζύμα.

Θ

θάμα τού, ἀρχ. θαῦμα· θάμασα τί
 εἶδα.
 θέρμ' ἢ, πυρετός, ἀρχ. θέρμη·
 μι θιρμέν'· κάθι μέρα.
 θάρρ'σα, θάρρεσα, ἀρχ. θάρρος.
 'θημιρίδα ἢ, ἐφημερίδα.
 θιουτ'κὰ τὰ, θεῖα· θιουτ'κὰ πρά-
 ματα αὐτά.
 θουρζιά ἢ, ὄψη· τί θουρζιά μούρ'
 εἶν' αὐτή!
 θούμμα τού, μικρὰ κομμάτια,

ἀρχ. θρούμμα· δόσιμι μισὸ κιλὸ
 θρούμματα.

I

ιβλιάτ' τού, παιδί· τ' νοὺς ἰβλιάτ'
 εἶσι;
 ἰγώ, ἐγώ· ἰγώ οὐμίλ'σα.
 ἰκιδι τού, δειλινό· ἰκιδι ἔγινι, δὲ
 θὰ φάμι ἀκόμα;
 ἰλάφ' τού, ἐλάφι· ἀρχ. ἔλαφος.
 ἰλέξ' τού, γιλέκο· δόσιμι τὸν ἰλέξ'.
 ἰβρατίξομι, κουράζομαι· στ'
 θυγατέρα μ' πὸν ἰβρατίξομι νὰ
 β'δάη δὲν ἔδουκαν τίποινα.
 ἰξόν, πρόθ., ἐκτός· οὐλ' ἦρθαν ἰξόν
 ἀπὸν ὄνα.
 ἰπρουχτές, ἐπίρρ., προχθές.
 ἰπρουχτισ' νός, προχθεσινός.
 ἰργάτ'ς ού, ἐργάτης.
 ἰρέβον, γυρεύω· ἄμα ἰρέβ'ς νὰ σὶ
 κάμουμι κι καμὰ προυξινιά.
 ἰβια, ἐπίρρ., κατ' εὐθειαν ἴσια τὸν
 δρόμον τράβα.
 ἰσιάζον, ἰσιάζω· ἰσιάζον τὸν χου-
 ράφ'.
 ἰσιαμι, ἔως· ἴσιαμι ν' ἀδλή.
 ἴσιονς, ἐπιθ., ὄρθιος, εὐθύς.
 ἴτς, ἐπίρρ., καθόλου· ἴτς δὲ δρώει
 τ' ἄλογον.
 ἰφκῆ ἢ, εὐχή.
 ἰφκιοῦμι, εὐχομαι.
 ἰφκονλία ἢ, εὐκολία.
 ἰχτές, ἐπίρρ., χθές· ἰχτές ἦταν νὰ
 ἔρτ'.
 ἰχτιβάρ' τού, ὑπόληψη· ἔ'εις
 τρανὸ ἰχτιβάρ'.
 ἰψές, ἐπίρρ., χθές τὸ βράδυ.

K

καβάξ' τού, λεύκα, ἀρχ. λεύκη·

- τουρκ. κανακ' τὰ καβάκια ἀπ' *καπαρδίζο*ν, φουσκώνω, περη-
 ν' αἰλούδα μ' τράνιψαν. φανεύομαι· μὴ καταρδίεις τό-
 σαβραῖζ' τοῦ, νυφικὸ πέπλο. σον.
 καδὶ τοῦ, ἀρχ. κάδος· μέγας *καπάρο*ν τοῦ, καπάρω· ἰταλ. ca-
 κάδος γιὰ τὸ βράσιμο τῶν στα- παρρα.
 φυλιῶν καὶ τὴν τοποθέτησιν τοῦ *καπισιόλ'* τοῦ, σκουφάκι τοῦ
 ἀλευριοῦ· τ' ὄριξις τ' ἀλεύρ' μωροῦ.
 στοῦ καδί;
*κάδρο*ν τοῦ, πλαίσιο, κορνίζα· *καπίστρ'* τοῦ, καπίστρι· λατ. ca-
 σπονδαίον *κάδρο*ν μὲ εἶδι. pistrum.
καζαδῶ, κερδίζω· ποικίλεις *καπούλια* τά, πισινά, *καβαλίκα*
 καζάντσα. ἔρχιτι στὰ *καπούλια*.
καζμέρ, ρεζίλι· *καζμέρ γίγαμι* *καρά*, λένε τὸ μαῦρο βόδι.
 στοῦ κόσμον. *καραγάτσ'* τοῦ, φτελιάς· τουρκ.
καῖτση, κουνιάδος τοῦ γαμπροῦ. *caragağas*.
κακάτσ' τοῦ, ξηρὴ βλέννα· *καροούλ'* τοῦ, παρατηρητήριον
 ῥη κατασιῶρον· *πιδί εἶδι!* *καροούλ'* ἔπιασι.
καλιακούδα ἢ, κάργια· *μαύρους* *καροφιλιὰ* ἢ, γαριφαλιά.
 σὰ *καλιακούδα* εἶδι. *καροφιλιὰ* τά, γαριφαλά.
*καλί*ν', λένε τὸ βόδι μὲ τὸ ἐλαφρὸ *καροδάρα* ἢ, δοχεῖο ἀρμέγματος
 κίτρινο χρῶμα. καὶ μέτρο χωρητικότητος.
καλοσυρὰ ἢ, καλογριά. *καριόλα* ἢ, κρεβάτι· ἰταλ. car-
 Πέδι-δέκα *παπαδιές* *carriola* ἔσπαθ' ἢ *καριόλα* μ'.
 κι ἄλλες τόσες *καλονορῆς* *καρβολότ'* τοῦ, ξύλινο ἐργα-
 στὰ *βαμπάκια* σκάλιζαν, *λεῖο* μὲ τρία ἢ τέσσερα δόντια
 ξανά τὰ *βοτάνιζαν*. γιὰ τὸ λίχνισμα τῶν σιτηρῶν.
Δίψασαν οἱ παπαδιές, *καρθί*, ἐπίρρ., ἀντίκρυ· τουρκ. kar-
 πρόσταξαν οἱ *καλονορῆς*: *κιεῖ καρσί* ἀπὸ μᾶς *κάθ' τι*.
*καλοόχνη*κοις, ἐπιθ., καλός· *καρτάλ'* τοῦ, γεράκι· τουρκ. kar-
*καλοόχνη*κοις *καουρτσούδ'*. *tal'* *μαλλώνον* σὰν τὰ *καρτά-*
καλοσυρὰ ἢ, παραθύρα· *πάρη* *λια*.
 τὰ *σπίρτα* ἀπ' *καλονορῆδα*. *καρτέρ'* τοῦ, ἀρχ. ἐνέδρα.
κάμα ἢ, δίκωπο μαχαίρι. *κάσια* ἢ, εἶδος φαγητοῦ· σιταρί-
*καμί*ν' τοῦ, ἀρχ. κάμινος. σιο ἀλεύρι καμένο μὲ σκόρδο
*κάβο*σοις, ἀντων., κάμποσος. ἢ χωρὶς σκόρδο καὶ σθησμένο
κανένας, ἀντων., κανένας. μὲ ξύδι. Τὸ βράζουν μὲ νερὸ
*καδί*ζοι, πειθω· *τρομάξα* νὰ τὸν *κασιδιάρ'* οὔ, ἀνθρωπος φω-
*καδί*σον. ροῦπερήφανος καὶ ἀκατάδεχτος.
καπάζ' τοῦ, κάλυμμα.

- κασμέρ'* τού, 1) γελοῖος· *κασμέρ'*
γίγισ'· 2) ντροπή· δὲν ἔ'εις *κασ-*
σμέρ' πού λές τέτοια λόϊα;
καστανή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ
 καστανὸ χρώμα.
κάτ, ἐπίρρ. κάτω *κάτσι*, *κάτ'* σὶ θέ-
 λου.
κατ'βαίνου, κατεβαίνω.
κατέφλι τού, κατώφλι· ἄλλ' *φου-*
ρά νὰ μὴ *βατήεις* στοὺ *κατέ-*
φλι μ'.
κάτι, κάτι· *κάτι* μὲ εἴπεις *κὶ σὺ*.
κατσιὰ ἢ, καθησιά· ἔνα πλαστὸ
 τρώει σ' *κατσιὰ*.
κατσιαμάξ' τού, εἶδος φαγητοῦ·
 ἄλευρι καλαμποκίσιο, βρασμένο
 πολὺ νὰ γίνει ξηρὴ μάζα. Τὸ
 τρῶνε περιχυμένο μὲ μέλι.
κατσίραδίζου, ξεφεύγω· μὲ *κα-*
τσίρατσί.
κατώτ τού, κατώγι· ἔχασα τ' *μα-*
σάλου μ' *κὶ* δὲν *βόρισα* νὰ *πατώ-*
σον τοὺ *κατώτ*.
'κείνους, ἄντων., ἐκείνος.
κέσκι, ἐπίρρ., εἶθε, μακάρι.
κιλέξ' τού, μικρὸ καρπούζι, ἄχρη-
 στο.
κιλίμ' τού, εἶδος χαλιοῦ· τουρκ.
kilim' τὰ *πῆρις* τὰ *κιλίμα* 'πό-
 ξου;
κιραμ'δάς οὐ, κεραμοποιός.
κιρκινέξ' τού, τὸ πουλι κύρ-
 κος.
κιρπίτσ' τού, πλιθί· *αἴριον* θὰ
κόφουμι τὰ *κιρπίτσια*.
κιστοβέξ' τού, τυφλοπόντικας·
κιστουβέξ' εἶνι *θ'κιά* σ' *θυγα-*
τέρα.
κιτιρνάδα ἢ, ἴκτερος.
κιτιρνοὺς, ἐπίθ., κίτρινος.
- κιχλιβάρ'* τού, κεχριμπάρι, ἀρχ.
 ἤλεκτρον.
κλαδουκόπους οὐ, ἐργαλεῖο
 γιὰ τὸ κόψιμο τῶν κλαδιῶν.
κλαίον, κλαίω, ἀρχ. κλαίω.
κλειδογάβανου τού, ξύλινο
 δισκοειδὲς σκευὸς· χωρίζεται σὲ
 δύο τμήματα πού κλείνουν βι-
 δωτά. Βάζουν μέσα τυρί, ἐλιές,
 λάδι καὶ πᾶνε στὶς δουλειές.
κλίξ' τού, πασχαλινὸ κουλούρι
 μὲ ρεβυθένια μαγιά· *σὰ μάδα* *γί-*
gan τὰ *κλίκια μ'* *φέτους*.
κλότσκας οὐ, λόξυγκας, ἀρχ.
 λύγξ· *κλότσκα* τὸν *ἐπιασι*.
κοκκί'ν' οὐ, λένε τὸ κόκκινο
 βόδι.
κόκκ'νου τού, κόκκινο.
κόρδα ἢ, φόβος· *κόρδα* τὸν *πῆγι*.
κότσ' τού, κότσι, ἀρχ. σφυρόν·
ἂν σὶ *βαστᾶν'* τὰ *κότσια* *πάνι*.
κοξίρκα ἢ, χαρούπι· *δῶσι* *στά*
πιδιά *λίγισ* *κοξίρκισ*.
κοῦνιάξ' τού, μπίλια.
κοκὰς οὐ, γυάλινο δοχεῖο γλυ-
 κοῦ. Μὲ αὐτὸ κερνοῦσαν.
κοκαρτζιάς οὐ, κουνάβι.
κοκουλιάτρα ἢ, ἀνδρική σκού-
 φια πλεχτῆ· *τί τρανές* *κοκου-*
λιάτρεις πού *βάεις*;
κοκουμάφκα ἢ, κουκουβά-
 για· *κοκουμάφκισ* νὰ *κάνουν*
φουλιὰ στοὺ *σπίτι* σ' (κατάρα).
κοκουσίνα ἢ, κοτόψειρα.
κούλα, λένε τὸ ἄλογο πού ἔχει
 τὸ χρώμα τῆς ὄχρας.
κοβονκάτσ' τού, γλυκοπατάτα.
κοβουβαριά ἢ, γύμνια· *βάλ'*
τοὺ *σιάλ'* νὰ *σκιπάης* *δ'* *κου-*
λουβαριά σ'.

κουλοβαραίνα ἢ, πίτα μὲ κο-
λοκύθι χωρὶς φύλλα. Ἡ στρώση
πάνω καὶ κάτω γίνεται μὲ σιτα-
ρένιο ἄλεύρι· ἔκαμα μιὰ καλὴ
κουλουβαρίνα.

κουλοβαραίσκα, ξεγυμνώθηκα·
τί μουρῆ κουλουβαρίσκis ἔτῶ
πλιά;

κουμαδαίρον, διοικῶ, κανο-
νίζω· κουμαδαίρον' τοῦ σπιτί
τ' μιὰ χαρά.

κουμάδου τοῦ, κουμάντο, διοί-
κηση· ἰταλ. comando· σὶ θὰ μὶ
κάμ'ς κουμάδου;

κουμάθ' τοῦ, κοτέτσι· γιόμου-
σὶ τοῦ κουμάθ' κοκουδίνis.

κουβάξ' τοῦ, στέλεχος τοῦ κα-
λαμποκιοῦ.

κούνια ἢ, κούνια· κούνια ποῦ δὶ
κούναγι! Πᾶμι νὰ κ'νιστοῦμι.

κουνοστίζουμι, συναναστρέ-
φομαι· μὶ ποῖον κουνοστίζισῶ;

κουδράτου τοῦ, συμφωνητικὸ,
συμβόλαιον· νὰ κάμουμι ἕνα κουδ-
ράτου γιὰ τοῦ χουράφ'.

κουπάνα ἢ, σκάφη.

κουπούξ' τοῦ, κοπρόσκυλο· κον-
πούξ' μὶ εἶσι.

κουπρα ἢ, κοπριά, ἀρχ. κοπρία·
μάδι τις κουπρές.

κούροβουλον τοῦ, κούτσουρο·
σὰ κούροβουλον γίγis.

κουρίνα ἢ, φλοῦδα ψωμοῦ· μὶ
ἀρέξ' ἢ κουρίνα.

κουροκουλούξ' τοῦ, σκιάχτρο.
βάλι, βοῆ Νάσιον, λίγα κουρο-
κουλούκια νὰ σκιάζουδι καλα-
κοῦdis.

κούρτσα, ἔβαλα, τοποθέτησα.

κουσιάζου, τρέχω· κουσιάζ'τι

σὰ χούλαβις οὐρνίθis.

κούτλους οὐ, κότυλος, μέτρο
γιὰ τὰ σιτηρά. Χωροῦσε 16
κιλά σιτάρι.

κουτοῦξ' τοῦ, κούτσουρο· τουρκ.
kütiük· κόψι τοῦ κρέας στοῦ κον-
τούξ'. Ἴτς δὲ σὶ κόβ', κουτούξ'
εἶσι.

κουτσάξ' τοῦ, ἄγγιστρο σαμα-
ριοῦ.

κούξ' ἢ, γωνία, ἀρχ. κόγχη.

κρέχτους, ἐπίθ., τραγανός· ἔφα-
γα κρέχτα κινάδα.

κρίνα ἢ, κουτί· ἢ κρίνα δὲν ἔξ'
ζάχαρ'.

κρός τοῦ, κρόσσι.

κρότους οὐ, ἀρχ. κρότος· ἀκού-
σ'κι ἕνας τραγός κρότους.

κρουαδίξ', κάνει κρού· ἀρχισὶ
νὰ κρουαδίξ' οὐ κρούς.

κρουὰ ἢ, κουνιάδα τῆς νύφης.

κφάρινα ἢ, κουφή· κφάρινα
γίγα μ' αὐτὸ τοῦ σέϊ ποῦ παιῖς.

Λ

Λάγαζα-χαβασί, λαγκαδιανὸ
χορευτικὸ τραγοῦδι.

λάγαμα τοῦ, ἐξάρθρωμα· τοῦ κουρ-
τσούδι μ' πουδουκλώθ'κι κὶ λά-
γαξὶ τῆ μέση τ'ς. Κόσια κὶ
πάρει ἕνα ἀγὸ νὰ δ' πιρατί-
ξουμι, γιὰ νὰ δυοῦμι ποῦ εἶμι
τοῦ λάγαμα.

λαλαγίτα ἢ, εἶδος τηγανίτας,
ἀπὸ τὸ ἀρχ. λαλάγγη· θὰ κά-
μου λαλαγίτις, τσ' ἀλυνήσ'κα.

λάλας οὐ, θεῖος ἀπὸ τὸν πατέρα.

λαλίβ' τοῦ, τσόκαρο· δῶδι μ' τὰ
λαλίνα νὰ πάον στ' γειτόν'σσα.

λάμια ἢ, ἀρχ. λάμια.

λαβουδὴ ἢ, εἶδος ἄγριου χόρτου,
εἰδικὸ γιὰ τροφῆ τῶν ἀρνιῶν
πήγνι νὰ κόψῃς λίγισ λαβουδές
γιὰ τ' ἀρουόδια.

λάπατον τοῦ, λάπατο· ἔει ποὺ
εἶδι, ἀκόμα στὰ λάπατα κατρῶς.
λαπκάνιζον, τρώγω λαίμαργα·
τὰ ἀρουόδια, τὰ σαυμαδοῦδια
τὰ λαπκάνιξις.

λάτκα ἢ, πιθάρι γιὰ βούτυρο καὶ
τουρσί· φέρι τ' λάτκα ν' ἀλατί-
σουμι τ'ς πιπεριές.

λατκούδα ἢ, μικρὸ πιθαράκι γιὰ
γλυκό.

λαχανιάζον, κοντανασαίνο, ἀσθμαί-
νω· γιὰ ὄγιες, τοὺν λαχάνιασι.

λαχταρονῶ, λαχταρῶ· λαχταρονῶ
νὰ φάον φασούλια μὲ δίβρασμο.

λέον, λέγω, ἀρχ. λέγω.

λέρα ἢ, ἀκαθαρσία.

λέκν' τοῦ, λεκάνη.

λημόρ' τοῦ, μνημοῦρι· δὰ σὶ κά-
μον τοὺ λημόρ.

λιλίτσ' τοῦ, κομμᾶτι γυαλί· μὴ
βατήης τὰ λιλίτσια.

λιξουράδα ἢ, λιχουδιά· χτά-
ζον πάλι λιξουράδις σὶ ἔστειλι
ἀνιφάσ'.

λιξούρ'ς οὐ, λαίμαργος· τί που-
λὸ λιξούρ'ς ποὺ εἶδι;

λιούβα ἢ, πῆλινο βαθὺ πιάτο.

Πιεπιροῦ δρονοσύλα μου

παρακάλ'τι τοῦ Θιὸ

γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ βροχή

μιὰ βροχή βασιλικιά

δῶ στὰ στάρια, στὰ κριθάρια

στὰ λιανὰ τὰ παρασπόρια.

Βάρις-βάρις τοὺ πορὸ

λιούβις-λιούβις τοῦ κρασὶ

κάθι στάχν κὶ κιλὸ

κάθι κούρβον κὶ μιτρό.

λιστι τοῦ, εἶδος ψαριοῦ.

λιφτόκαρον τοῦ, φουντοῦκι.

λιφτοναρον ἢ, φουντοκιά.

λιχνιστήρ' τοῦ, δικράνι μὲ τέσ-
σερα-πέντε «χαχάλιο», δάχτυλα·
Μὲ τὸ λιχνιστήρι γυρίζουν στὸν
ἀλωνισμό τὸ τριμμένο ἄχυρο.

λιχνός οὐ, ἀδύνατος, λεπτοκα-
μωμένος.

λιχούδ' τοῦ, μωρὸ· νύφη μ' ἔκαμι
λιχούδ'.

λουγγούρ'ς οὐ, τεμπέλης· δγέ τονν,
μουρῆ, τοὺ λουγγούρ' πῶς κά-
θιτι;

λουγιονερνάον, ὄλο γυρίζω.

λουκάδα ἢ, μαγειρεῖο· πήγαμι
σ' δ' λουκάδα.

λουλάζ' τοῦ, χρώμα.

λουβοουρίζον, τρώγω πᾶμι σ'
τ'ς Σαλονίτζ' νὰ λουβοουρίζουμι
λίγον.

λούρδα ἢ, μυζήθρα.

λουρνά, μαλακά· τί θρὲ θύκα
ἔφαῖς κὶ λουρνὰ τὰ βγάεις;

λούσκα, ψαροφάγος· αὐτὸ σὰ λού-
σκα μὲ φαίνιτι.

λούτα, μούσκεμα· λούτα ἔγινι.

λुकαντζούρ'ς οὐ, αὐτὸς ποὺ
ἔχει γλυκιά γεύση· τί λουκαν-
τζούρ'ς ποὺ εἶδι;

M

μαγράνα, τίποτα· ξανὰ κὶ γῶ
δὰ σὶ στείλων μαγράνις.

μάδα ἢ, στρογγυλὴ πλάκα ποὺ
παίζουν τὰ παιδιὰ.

μαζώχρον, μαζεύω· τί μουρῆ
μαζώχκητι οὐλῖς ἰδῶ μέσα, γά-
μον δὰ κάμνιτι;

μάϊ τάπ' τοῦ, κοροϊδία· ξιστόη-
 σις τί μαϊτάπια σὶ ἐπιξί;
 μαϊταπτὸ ἤσ οὐ, ἐκεῖνος ποῦ
 κοροϊδεύει· *Βαλτζιανοὶ εἶνι τέ-*
τοιοὶ μαϊταπτὸ ἤσ.
 μακάρ', εἶθε.
 μακάρ' τοῦ, στρωσίδι· τουρκ.
 makat.
 μακρά, ἐπίρρ., μακρέα· μακρὰ πάει
 τὸν σκ'νὶ (παροιμία).
 μαλάξ' τοῦ, ἀρσενικὸ βουβαλάκι·
 σὰ μαλάξ', *βρε πιδί, μ' ἀλείφκεις!*
 μαλάτσκ α ἡ, θηλυκὸ βουβαλάκι.
 μάλε ἡ, μάνα.
 μάνι-μάνι, ἐπίρρ., γρήγορα· φέρε-
 τον μάνι-μάνι.
 μάδαλους οὐ, ἀρχ. μάνδαλος,
 ξύλο μὲ ἐγκοπή γιὰ νὰ κλείνη
 ἀπὸ μέσα, ἢ πόρτα· *ξίμαδάλουσι*
τῆ βόρτα.
 μαδάρα ἡ, ἄνω-κάτω· τὰ ἔκαμς
 μαδάρα.
 μαδαράκ'ς οὐ, κακοντυμένος·
 μαδαράκ'ς εἶσι.
 μαξοῦλ' τοῦ, ἐσοδεῖα· τουρκ. mah-
 sul· τ' ἀβέλ' ἔχ' καλὸ μαξοῦλ'
 φέτους.
 μάξους, ἐπίρρ., ἐπίτηδες· μάξους
 σὶ εἶπα ἔτσ'.
 μαράξ' τοῦ, στενοχώρια· τουρκ.
 maraz· τὸν τρώει τὸν μαράξ'.
 μαραζιάρ'ς οὐ, μαραζωμένος.
 μασάλ' τοῦ, παραμῦθι· τουρκ. ma-
 sal· τί μασάλια εἶνι αὐτὰ ποῦ
 μὶ λές;
 μαστραβάς οὐ, δοχεῖο νεροῦ.
 βάλι λίγον νερὸ στοῦ μαστραβά
 νὰ πρῶν.
 μάτ' τοῦ, 1) μάτι· μὶ πόνισι τοῦ
 μάτ'. 2) βασκανία· ἔσκασι ποῦ

μάτ'.
 ματάν' τοῦ, ξυνόγαλο.
 ματιάξου, βασκαίνω· οἶλον μα-
 τιάξιτι τοῦ λιχοῦδι μ'.
 ματόκλαδου τοῦ, βλέφαρο, ἀρχ.
 βλεφαρίς.
 ματσάλου ἡ, σκούπα τυλιγμένη
 μὲ προβιά γιὰ τὸ ἄσπρισμα.
 ματσιορόκος οὐ, γάτος.
 ματσούδ' τοῦ, γατάκι· τί μουρή,
 δὲ σ'κόθ'κίς χαροή, τὰ ματσού-
 δια σ' σὶ βύζιναν;
 ματσούξ' τοῦ, παλούκι.
 μαχμουρλής οὐ, κατσούφης,
 κακοκέφαλος· μαχμουρλής μὶ
 φαίνισι.
 μετελίξ' τοῦ, πεντάρα, πεντά-
 λεπτο.
 μέτσκα ἡ, ἀρκούδα· νὰ σὶ πατήσ'
 ἡ μέτσκα νὰ ξιλαφρώης.
 μηνίγγ' τοῦ, μηλίγγι.
 μιιάξου, ὁμοιάζω· μίαις πονλὸ
 μὶ τ' μάνα σ'.
 μί, μίτ, πρόθ., μέ· μὶ τοῦ Πασκάλ'
 ἦρθα· κὶ μίτ αὐτὸν θὰ φύον.
 μιρούσ' τοῦ, μεροκάματο· δὲ
 χτάξ' νὰ δ' βάλ' πονθενὰ νὰ δ'-
 λές' γιὰ νὰ βγάλ' κανένα μιρούσ';
 μιθοκκλιάρ'ς οὐ, μεθυσμένος·
 οὐ μιονκκλιάρ'ς τ' μύτη τ' δὲ
 χτάξ'.
 μιλιόν' τοῦ, ἑκατομμύριο· ἰταλ.
 milione.
 μισάλα ἡ, τραπεζομάντηλο.
 μισάλ' τοῦ, ἀτομικὴ πετσέτα φα-
 γητοῦ.
 μισαλούδα ἡ, πονηρός· ἄ, τί
 μισαλούδα εἶσι;
 μισίρ τοῦ, καλαμπόκι· φέτους
 τοῦ μισίρ' μας τράνιφι.

μῖσῖρκα ἢ, κοῦρκος· *δγιέ τονν*
σὰ μῖσῖρκα φουσκών'.

μῖσῖτ'ς οὐ, μεσίτης.

μλίνα ἢ, τυρόπιτα· ἔκαμα μιὰ
μλίνα *σῆμιρα!*

μ'νὶ τοῦ, γυναικεῖο αἰδοῖο· *τῆς*
μάνας σ' τοῦ μ'νί.

μόλαβουζ, ἐπίθ., ἤσυχος, ἀτά-
ραχος.

μουζαβίρ'ς οὐ, σπιούνος.

μουζαβίροβ ἢ, σπιούνα· *πονλὸ*
μουζαβίρον εἶνι.

μουκαέτ'ς, ἀπρόθυμος, ἀδιάφο-
ρος.

μουκαϊτιὰ ἢ, ἀδιαφορία· *ἴτς*
μουκαϊτιὰ δὲν ἔ'εις.

μουλόχα ἢ, μολόχα, ἀρχ. μολόχη.
μουλύφ' τοῦ, μαῦρο μολύβι.

μουλφίζου, ἀπρίζω· *για τ'*
Πασκαλιὰ δὰ μουλφίσου τοῦ
σπίτ'.

μουλώνον, σιωπῶ, ἀρχ. μυλλῶ
ἢ μυλλαίνω· *μούλοννι, μουρῆ,*
πλιά!

μουρμουλίζου, τρομάζω· *μουρ-*
μουλίξ' τοῦ λιχούδ' νὰ κομ'θῆ.

μουρδάρ'ς οὐ, ρυπαρός.

μουρδαρεύον, λερώνω.

μουσάδρα ἢ, ντουλάπα γιὰ τὰ
στρώματα.

μουσαφιρ' - οὐδάς οὐ, δωμά-
τιο ὑποδοχῆς· *στρωῶσι τοῦ μου-*
σαφιρ' οὐδά.

μούτζα-μουτζατάρκα, τὸ
παιγνίδι, τὸ «κρυφτό».

μούτλακ, ἐπίρρ., σίγουρα, δίχως
ἄλλο· *μούτλακ θὰ γίν' δ'λειά σ'.*

μούτθινου τοῦ, μικρὸ παιδί·
πάρ', μουρῆ, τοῦ μούτθινου
νὰ κάμον καμιὰ δ'λούδα.

μούτθκα ἢ, μούρη· *μιὰ μούτσα*
ποῦ ἔκαμς!

μουχαβέτ' τοῦ, κουβέντα· ἔκα-
μαμι *μουχαβέτ.*

βάδατι τοῦ, μεσότοιχος ἀπὸ ξύ-
λινες πῆχεις· *τουρκ. bagdati'*
βούλουσ' δρόπα 'ποῦ τοῦ βα-
δατί.

βαϊράκ' τοῦ, σημαία· *τουρκ. bay-*
rak.

βακλάς οὐ, κουκί.

βαλδούρ' τοῦ, μηρός· *τί δὰ δ'*
ἀφίκον τ' θυγατέρα μ' νὰ δείχν'
τὰ βαλδούρια τ'ς στοῦ κόσμου;

βαλδίξα ἢ, κουνιάδα τοῦ γαμ-
προῦ.

βαβάκ' τοῦ, βαμβάκι.

βαβαλίζου, μιλῶ· *τί βαβαλίεις;*

βάβαλον τοῦ, σκουπίδι· *φύσηξι*
ἀέρας κι σῆγκουσι ἀναμουζάλ' κι
σ'έφκι στοῦ μάρ' τοῦ βάβαλον.

βαβόγρου ἢ, παλιόγρια.

βάβον ἢ, γριά· *σλαβ. babo.*

βαξίς' τοῦ, φιλοδώρημα· *τουρκ.*
bahşis.

βάπλιακους οὐ, τὸ πουλι ὁ ψα-
ροφαγᾶς· *δγιέ τονν τοῦ βά-*
βλιακον!

βάρα ἢ, γούρνα μὲ νερό· *σλαβ.*
bara.

βαρδαβίτσα ἢ, μικρὰ κερατοει-
δῆ ἐξογκώματα τοῦ δέρματος
ποῦ βγαίνουν στὰ χέρια.

βάριμ, ἐπίρρ., τουλάχιστο· *τουρκ.*
bari' νὰ μὶ τύχινι τοῦ λαχείου
μ' βάριμ!

βαροῦδα ἢ, μικρὴ γούρνα μὲ
νερό· *φύει ἀπ' τῆ βαροῦδα.*

βαρδάκ' τοῦ, στάμνα· *τουρκ.*
barbak' φέρι μ' τοῦ βαρδάκ'

- νά πγῶ νιρό.*
βαρδάκονύδα ἢ, μικρὴ στάμνα.
βάστρα ἢ, μελίγκρα· τὸν ἐπιασὶ
βάστρα τοῦ πουσταν'.
βαδάλλ'κονος, ἐπιθ., ὠμός, δυσκί-
 νητος· *βαδάλλον* πράμα εἶνι.
βατζιάς οὐ, τὸ μέρος τῆς κα-
 πνοδόχου ποῦ προεξέχει τῆς
 στέγης· *βούλουσαν τρύπης* ποῦ
 τὸν βατζιά.
βάτσις οὐ, ἀδελφός.
βαχίρ' τοῦ, τὸ μέρος τῆς καπνο-
 δόχου ποῦ εἶναι μέσα στὸ σπῆτι·
πήρι φοντιὰ τοῦ *βαχίρ'*.
βέλιο, λένε τὸ ἄσπρο βόδι.
βέλικιμ, ἐλπίζω· *βέλικιμ* θὰ γίν'
 αὐτὸ ποῦ θέλου.
βεβεβρέξ' τοῦ, εἶδος παντα-
 λιοῦθ.
βιρδές οὐ, κουρτινα· τουρκ. perde·
καπνίσ'καν βιρδέδης.
βιξιρῶ, ἀποκάμνω, βαρύνομαι
 τουρκ. bezmek.
βίκας οὐ, ταῦρος· τοῦ *βίκα* τοὺν
σφάλ'σα στοῦ *τονκάτ'*.
βιλιτζιξ' τοῦ, βραχιόλι· τουρκ.
 bilezik· *πουλὸν κ'δούν'ζαν* τὰ *βι-*
λιτζικια τ'ς.
βιλβίδ' τοῦ, στραγάλι.
βιβέροκα ἢ, σπόρος χαρουπιοῦ.
βινὰς οὐ, σπῆτι· *χέρ'* δὲν ἔβαλι
 κὶ *ξέγειρι* οὐ *βινὰς*.
βιδέλλ' τοῦ, φόρος.
βιδσκα ἢ, γουρούνα· *κουτζιά μ'*
βιδσκα μὲ *γίγισ*.
βιτιζον, τελειώνω· *βίτσι* τοῦ
φουμί.
βλαστρώνον, ξαπλώνω· *ἄδγιέ*
τονν, *βλαστρώθ'κι* ἀπὸν *κάτ'*
ἀπὸν τὸν *νίσκιον* σὰ *βέης*.
- βόϊ* τοῦ, ἀνάστημα· τουρκ. boy.
βόϊ ποῦ ξριξί!
βόλλ'κονος, ἐπιθ., ἄφθονος, εὐρύ-
 χωρος· *ἐχουμι βόλλον* κρασί.
βόρα ἢ, θύελλα, κακὸ τοῦ πέρασε.
βόρτζ' τοῦ, χρέος· τουρκ. borç·
τοῦν πλήρουν *τοῦν βόρτζ'*.
βόσκονος, ἐπιθ., χαλαρός· *βόσκα*
βῆρα τ' *δ'λειά*.
βόχα ἢ, κακοσμία.
βουγιατιζον, χρωματίζω· *βου-*
γιάτσα τοὺν *οὐδά*.
βουγιονδροούξ' τοῦ, ζυγὸς τοῦ
 ἄλετριοῦ.
βούκουμα τοῦ, μπουκιά· *ἐφαγα*
τραχανὰ μὲ *βουκώματα*.
βούβαρονος οὐ, εἶδος κανθάρου,
 ἀρχ. βομβυλιός· *τοῦν κηφάλι* μ'
βουβαροὶ γιόμουσι ἀπὸν τ'ς
φουνῆς κὶ τ'ς *τῆριδης*.
βουβές οὐ, ρεπούμπλικα· σὰ *Φρό-*
γους μὲ *εἶθι* μὲ *τοῦν βουβές* σ'.
βουβούξ' τοῦ, μπουμπούκι, ἀρχ.
 κάλυξ.
βουβουλαδίζον, παρατρόγω·
 μὲ *φίληψαν* κὶ *βουβουλαδίσκα*.
βουβούφκα ἢ, τὸ ψημένο σπυρὶ
 τοῦ *καλαμποκιοῦ*· *πῶς* τὰ *σκάν'*
τὰ λόια τ' *σάν* τ' *βουβούφκα!*
βουδραξ' τοῦ, ἀγριοχορτο ἀγ-
 καθωτό· *πάρη* *κεῖνα* τὰ *ξηρὰ* τὰ
βουτράκια.
βουρανι τοῦ, διάφορα χόρτα
 ψιλοκομμένα καὶ βρασμένα πολὺ
 νὰ γίνουν *χυλός*. Σερβίρονται
 περιχυμένα μὲ ὠμὸ ἢ *καμένο*
λάδι.
βουρι τοῦ, σωλήνας θερμάστρας·
 τουρκ. boru.
βουρσοόξ' τοῦ, παλιόπαιδο· *μάλι*

πλιά τί *βουρσούκια* εἶναι αὐτά!
βουσκαίνου, χαλαρώνω.
βούτ' τού, μερί: τουρκ. but.
βουχαθί τού, κόκκινο φουστάνι.
βουχτανιά ἢ, γροθιά: *δώστον*
 κι ἀπὸν μένα καθόσιν *βουχτα-*
νιές.
βράτ' μους οὐ, στενὸς φίλος:
 βουλγ. bratim.
βρέ, μόρ. κλητικό.
βρουστάρ' τού, τὸ μπροστινὸ
 μέρος τοῦ σαμαριοῦ.

N

ναλέτκους, ἐπίθ., κακός: *ἄ, βρέ*,
ναλέτκον πιτ'νάε'.
νάμ τού, κατόρθωμα: δὰ θὶ πῶ ἔνα
νάμ πὸν ἔκαμι *Λιένκον*.
νειρεούμι, ὄνειρεύομαι: *ῆές*
νειρεόκα πὸν θὶ φ'λοῦσα.
νήλιους οὐ, ἥλιος: *χάθ'κι* *νήλιους*,
νύχτουσι.
νήσκιους οὐ, ἥσκιος: *νήσκιουσι*
σ'ν ἀλλοῦδα.
νήσκιουμα τού, φάντασμα: δὲ
χτάζ' τὰ *μουῖρα* τ' πὸν *γίγι*
σὰ *νήσκιουμα*;
νησκόζ, ἐπίθ., νηστικός: *νησκόζ*
εἶμι *θήμιρα*.
νιβαίνου, ἀνεβαίνω.
νιγάζου, σκαλιζώ, ἀνακατώνω:
νιέγαζι τ' *φουτιά* στοῦ *οὐτζιάκι*
σ' κὶ *βάμι* τοῦ *τζισβέ* *νὰ* *πιούμι*
κανένα *καφούδ'*.
νικατόνου, ἀνακατώνω: τί *νι-*
κατόν'ς;
νισιάν τού, στόχος: *πᾶμι* *νὰ* *οί-*
ξομι στοῦ *νισιάν*.
νισιαδῶ, σκοπεύω: *καλὰ* *νισιάν-*
τσι.

νιφαλός οὐ, 1) ἀφαλός, ἀρχ.
 ὄμφαλός: *νιφαλός* τ' *πουνεῖ*. 2)
 γλυκὸ νηστίσιμο. Φύλλα τυλι-
 γμένα καὶ στρωμένα στοῦ *ταψί* *κυ-*
κλικὰ *μὲ* *ἀρκετὸ* *σιρόπι* καὶ *λάδι*.
νοικοκροοί οἱ, νοικοκυραῖοι:
νοικοκροοὶ *ἀνθρώπ'* *ἱμεῖς*.
νοουρά ἢ, οὐρά.
νοουλόζ, ἐπίθ., νερούλος: *νοου-*
λόζ *γίγι* *τραχανάς*.
νύπρους οὐ, ὕπνος: *νύπρους* *μὶ*
λείπ'.
νυστέο' τού, νυστέρι, ἀρχ. νυ-
 στέριον: *δῶσι* *μὶ* *τοῦ* *νυστέο'*
νὰ *κόφουμι* *τοῦ* *βέτ'νον*.
δαγιαδῶ, στηρίζομαι: τουρκ. da-
 yandim.
δαηλίξ' τού, νταηλίκι, παλικά-
 ριά: τουρκ. dayilik.
δαήζ οὐ, παλικάρας: τουρκ. dayi.
δάϊμα, ἐξάντληση: *ἔπαθα* *δάϊμα*.
δάλ' τού, κλαδί: *κόφι* *κεῖνα* *τὰ*
δάλια.
δαλαβέο' τού, δοσοληψία: ἰταλ.
 dareavere: *πολλά* *δαλαβέρια*
ἔεις.
δάμκα ἢ, λεκέζ, κηλίδα: *τοῦ* *πou-*
κάμ'σου *σ' οἴλον* *δάμκισ* *εἶναι*.
δαβλάς οὐ, συγκοπὴ: τουρκ. dam-
 la: *τοὺν* *ἤρθι* *δαβλάς*.
dadanas οὐ, ρεζίλι: *dadana* *γί-*
γα *σὰ* *δομιγλαβα*.
δάδη ἢ, ἀδελφή.
δαορίζου, δωρίζω: *πολλά* *δάρισι*
ἢ *νόφ'*.
δαουραδῶ, δυναμώνω: *δαουράντ'σι*
τοῦ *δαμάλ'*.
δαψάνα ἢ, δαμιτζάνα.
δίνσκιο, ἀνεπτυγμένο, ζωηρό.
διρέξ' τού, δοκάρν: *ἄ,* *διγέ* *τουγ*

ἀκέρειον διρέξ' μὴ ἔγινι.
διρλικιόνον, τρώω· *διρλικουσίς*;
διρμόν' τού, μεγάλο κόσκινο.
διρμουρνίζον, κοσκινίζω μὲ τὸ
 διρμάνι.
δλγγαδιάζον, ἰσιώνω· *νά δλω-*
γαδιάκς λίγον τὸν *κουρμί σ'*.
δουμάν' τού, καπνός· τουρκ. du-
 man.
δουμανιαάζον, βάζω φωτιά·
δός' τον δουμάν'.
δουβέξ' τού, ξύλινο γουδί.
δουναμάς, ἐπίρρ., ἄνω-κάτω·
μάνα μου, τί σπít' *δουναμάς*
εἶνι αὐτό;
δουδουλέξ, μούσκεμα· *δουδου-*
λέξ ἔγινα.
δουρβάς οὐ, μικρὸς σάκος· τουρκ.
 torba.
δουρβάνα ἤ, ξύλινο κυλινδρικό
 δοχεῖο, πού χτυποῦν τὸ γάλα·
ἔλα νὰ σὶ δώσον ματάν' σήμιρα
δουρβάν'σα.
δουρρή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ χτυ-
 πητὸ κόκκινο χρῶμα.
δουσέξ' τού, στρωῖμα· *ρίξι* τὸν
δουσέξ' *νά πλαγιάσου*.
δουσμάν' οὐ, ἐχθρός· *μουρρή,*
Ρίνκον *δουσμάνον* *τί κασμέρια*
εἶνι αὐτὰ πὸν κάμνεις;
δράβαλα τὰ, φασαρίες· ἰταλ. tra-
 vaglio.
νρχτερεύον, ἀγρυπνῶ· *πόφι* θὰ
νχτερέψουμι.

Ξ

ξέχουρα, ἐπίρρ., χωριστὰ· *ξέχου-*
ρα κάθονάι.
ξιθ'μαίονον, ἀνακουφίζομαι· τού
τάπα κὶ *ξιθύματα*.

ξικόπ'κα, λύθηκα· *ξικόπ'καν* οὐ-
 λοι *νά γιλοῦν*.
ξιπαϊάζον, κρυώνω πολὺ· *ξιπαϊ-*
σα *ἴπὸν τοῦ κρούου*.
ξιπάτουμα τού, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπατουμός οὐ, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπουπρίσκα, ξεπρίστηκα· *ξι-*
πουπρίσκι βούζα τ'.
ξιρατιξ' τού, ἐμετός· *εἶλα* *ξιρα-*
τιξ' σήμιρα.
ξιστό'ησα, *δίπ* *ξιστό'ησα*.
ξιφτίζον, μαδῶ· *ξέφτ'σὶ ἡ σκουρ-*
τέλλα.
ξλίξ' τού, τὸ ξύλο πὸν ἀνοίγουν
 τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες· *δέσι* τὸν
χαλβᾶ *στοῦ ξλίξ'* *νά κάμουμι*
χλάτσκα.
ξόγουμα τού, ἐξόγκωμα.
ξόδια, δὰ *χουρέψ'ς* *κὶ τὰ μάτια σ'*
κὶ τὰ ξόδια σ' (παροιμ. φράσις).
ξόδιασμα τού, ξόδεμα.
ξυστρι τού, ἐργαλεῖο πὸν ζυ-
 νουν τὰ ζῶα.

Ο

δλνοι, ἐπίθ. καὶ ἀντων., ἀρχ. ὄλος.
δμνιουvs ἐπίθ., ἀρχ. ὁμοιος.
δρνιθα ἤ, κόττα, ἀρχ. ὄρνις· *ᾶ,*
κουσιάξ'τι *τόρα* *σὰ χούλαβις*
οἰρνίθις.
δσνοι, ἀντων., ἀρχ. ὅσος.
Ούβρια ἤ, Ἑβραία· *σάν* *Ούβρια*
φονιάξ'.
Ούβριός οὐ, Ἑβραϊός.
οὐμίλω, ὀμίλω, ἀρχ. ὀμίλια· *τί,*
ηρέ, *σᾶς* *πειράξι* *σᾶς* *πὸν οὐμίλ'-*
σα;
οῦβα, ἐπίρρ., κρίμα· *οῦβα,* *τί ἔπαθι*

Λιένκου;

- ὄβιο υ τοῦ, πύο· ἀρχ. ἔμπυος.
 οὐ μ τ ῖ ζ ο υ, περιμένω· ἀποὺ σένα,
 ἡρὲ καλό μ', δὲν οὔμιζα νὰ
 κουρκοτιάσ' κὶ τοῦ δ'κό σ'.
- οὐ δ ἄ σ οῦ, δωμάτιο· τουρκ. oda·
 κούρτσα τὰ κάδρα στοὺν οὐδά.
- οὐ δ ο ῦ δ' τοῦ, μικρὸ δωμάτιο.
- οὐ ρ θ ἄ - κ ο υ φ τ ἄ, ἐπίρρ., καθαρά·
 ξηγήθ'κα οὐρθᾶ-κουφτά.
- οὐ ρ ι ξ ἄ τ ο υ ς οῦ, αὐτὸς ποῦ ἔχει
 ὄρεξη· οὐριξάτους μὶ εἶδι 'πόψι.
- οὐ ρ μ ἄ ν' τοῦ, δάσος· τουρκ. orman.
 οὐ ρ ο ῦ μ κ ο υ ς, ἐπίθ. δυνατός· σκα-
 λώνουδι ἕνας μὶ τοὺν ἄλλον σὰν
 οὐρσῶμα πιτ'νάγια.
- οὐ ρ σ ο ῦ η ς οῦ, γουρσουζης, ἄτυ-
 χος, κακός· τουρκ. uğur-suz·
 ξέρ'ς ἀμὰ τί οὐρσουής ἀνθρου-
 πους εἶνι;
- οὐ ρ σ ο ῦ σ' κ α τ ἄ, γουρσουζικα·
 κείνα τὰ οὐρσουσ'κα τὰ οὐρ-
 νίθια σ' πλάνταξαν 'ποὺ τοῦ
 προὐτ'ησκά.
- οὐ ρ τ α λ ῖ ξ' τοῦ, συνεταιρικό·
 τοῦ χουράφ' τοῦ ἔχουμι οὐρτα-
 λίξ'.
- οὐ ρ τ ὄ ν ο υ μ ι, ντύνομαι οὐρτόθ'-
 κὶ νὰ πάη στή χαρά.
- οὐ σ τ ἄ ς οῦ, χτίστης· πάρι, ἡρὲ
 καλό πιδί, αὐτὸ τοῦ μισάλ' κὶ
 δώστον στοὺν οὐστιά.
- οὐ τ ζ ι ἄ ξ' τοῦ, ἔστια· τουρκ. ocak·
 ρίξι ξύλα στοὺν οὐτζιάξ'.
- οὐ χ τ ρ ὸ ς οῦ, ἐχθρός· ἀρχ. ἐχθρός.
 ὄψ'μα, ἐπίρρ., ἀργά· ὄψ'μα ἔβαλα
 τὰ βοστανία.
- ὄψ'μ ο υ ς, ἐπίθ., ἀργά· ὄψ'μον τοῦ
 ἔχου τοῦ μισίρ.

Π

- π α α ῖ ν ο υ, πηγαίνω· τί πααίν'ς
 πέρα-δῶθι;
- π α ζ ἄ ρ' τοῦ, ἀγορά· τουρκ. pazari·
 τὴν Τρίτ' ἔχουμι τοῦ παζάρ'.
- π α ζ α ρ ε ῦ ο υ, συμφωνῶ· τοῦ πα-
 ζάριφα τ' ἄλλογον.
- π α ι τ σ ι ἄ ἡ, χούφτα.
- π α λ α β ὶ ο υ, τρελλαίνω, ἀπογοη-
 τεύω· τοὺν παλάβουδης.
- π α λ α ῖ ζ ο υ, ψάχνω· τόση ὄρα πα-
 λαίξ' θηγατέρα σ'.
- π α λ ἄ ζ' τοῦ, χηνόπουλο.
- π α λ ἄ ν τ ζ α ἡ, ζυγαριά· βενετ. ba-
 lanza.
- π α λ η γ ο υ ρ ῖ ἄ ἡ, παρηγοριά.
- π α λ η γ ο υ ρ ῶ, παρηγορῶ· μὶ ἦρθαν
 τόσα βάσανα κὶ ποιὸς μὶ πα-
 ληγόρ'σι;
- π α λ ο ῦ ξ' τοῦ, παλούκι· ἕκατδὶς
 ἡρουσά μ' σὰ παλούξ'.
- π α ν α ῦ ρ' τοῦ, πανηγύρι, ἀρχ. πα-
 νήγυρις· κὶ σὺ μωρῆ Λιένκου
 στοὺ παναῦρ';
- π ἄ ν ν α ἡ, 1) κομμάτι ὕφασμα ποῦ
 καθαρίζουν τὸ φοῦρνο· 2) σπάρ-
 γανο.
- π α ν τ ε χ α ῖ ο υ, περιμένω· σὶ παν-
 τύχια κὶ δὲν ἦρτις.
- π α π ἄ ζ ι α τ ἄ, τράπουλα· δὲ χόρ-
 τασαν πλιά νὰ παίξ'ν παπάζια
 οὔλ' δὴ μέρα.
- π α π α δ ο ῦ λ α ἡ, χαμόμηλο.
- π α π ἄ τ κ α τ ἄ, παπούτσια κλειστά
 μπροστά.
- π α π λ ι ἄ κ' ς οῦ, γέρος.
- π α ρ α μ α λ ι ἄ δ α ἡ, ὑπερκούραση·
 παραμάλιασα οὔλ' δὴ μέρα.
- π α ρ α π α ν ἡ σ ι ο υ ς, ἐπίθ., περιτ-

τός· παραπανήσιους εἶμι.
 πα ρ α π ό ρ τ' τοῦ, μικρὴ πόρτα·
 ἄβκι 'πὸν τὸν παραπόρτ'.
 πα ρ α σ τ α ί ν ο υ, παριστάνω· πῶς
 νὰ στοῦ βαραστήσον;
 πα ρ α ν τ ἰ δ α ἤ, κρόταφος· ἴ, μου-
 ρῆ πῶς τοῦ χτύπ'σι σ' βαραντί-
 δα τοῦ τέκνον!
 πα ρ ά φ ο υ ρ ο υ ς, ἐπιθ., παράφο-
 ρος, εὐερέθιστος.
 πα ρ μ ά κ' τοῦ, κάγκελο· μὴν ἄ-
 κωνδῆς στὰ παραμάκια· θὰ πέ'ης.
 π ά ρ σ' μ ο υ τοῦ, ἔσοδο· δὲ χουρ-
 ταίν'ς 'πὸν πάρσ' μου.
 πα ρ τ ά λ' τοῦ, κουρέλι· τουρκ. par-
 tal· ἔ, ἠρέ, πιδί μ', τὰ παρτάλια-
 ῆς τὰ ροῦχα σ'.
 πα ρ τ α λ ι ά ρ' οῦ, κουρελιάρης.
 πα σ ά λ' μ α τοῦ, ἐπάλειψη.
 πα σ ι α λ ού τ' κ α α ὐ γ ά, πρόχειρο
 φαγητό. Σπάζουν αὐγά μέσα σὲ
 νερό πὸν βράζει. Τὰ περιχύ-
 νουν μὲ τσιγαρισμένο βούτυρο
 καὶ κόκκινο πιπέρι· σήμιρα ἔ-
 χουμι πασιαλούτ'κα αὐγά.
 πα σ π ά λ' ἤ, ἄρχ. πασπάλη.
 πα σ π α λ ἰ ζ ο υ, πασπαλίζω.
 π ά σ τ ρ α ἤ, καθαριότητα· μιγάλ'
 πάστρα ἔχ'.
 πα σ τ ρ ε ύ ο υ, παστρεύω, καθαρίζω.
 πα σ τ ρ ι κ ά, ἐπίρρ., καθαρά.
 πα σ τ ρ ι κ ό ς, ἐπιθ., καθαρός.
 πα τ' μ α σ ι ά ἤ, πατημασιά.
 πα τ ού ν ν α ἤ, πέλμα· τί τραῆς
 πατοῦνης ἔ'εις;
 πα τ σ ι α β ρ ο σ ὀ δ α ἤ, ξεσκονό-
 πανο· πάρι κὶ δὴν μιὰ πατσια-
 βροῦδα νὰ παστρέψουμι τ'ς οὐ-
 δάδεις.
 πα τ σ ι α λ ἰ κ ι α τ ά, τὴ κορδόνια

τοῦ σῶβρακου πὸν δένουν στὰ
 πόδια.
 πα τ σ ἰ τοῦ, κεφάλι· πὸν τ'ς τι-
 κνάει κὶ κατεβάξ'· τὸν πατσί τ'ς
 τέτοια μονραφέτια;
 π έ ρ λ α ἤ, πουτάνη· ἄ, αὐτὴ τῆ
 πέρλα ποιὸς τῆ λουγαριάξ';
 π έ ρ' σ', ἐπίρρ., ἄρχ. πέρυστι.
 π έ τ' ν ο υ ς οῦ, πετεινός· πιᾶσι
 τοῦ βέτ'νου νὰ τοὺν σφάξουμι.
 Π έ φ τ' ἤ, ἄρχ. Πέμπτη.
 π έ φ τ ο υ, πέφτω, ἄρχ. πίπτω· νὰ
 χτάης νὰ μὴ πέφτ'ς.
 π ι δ ε ύ ο υ, βασανίζω· πιδεύκα που-
 λὺν στὰ νιάτα μ'.
 π ι δ ἰ τοῦ, παιδί, ἄρχ. παιδίον· ἠου-
 ρεῖ νὰ ἀρρώχῃσι τὸν πιδί.
 π ι δ ι μ ά ρ α ἤ, στενοχώρια· που-
 λές πιδιμάρις ἔ'εις.
 π ι ζ ού λ' τοῦ, πεζούλι, λιθόχτι-
 στο κάθισμα στὴν αὐλή.
 π ι κ α σ ά μ ι ν ο υ ς οῦ, ἐκεῖνος πὸν
 τὰ ξέρει ὄλα, ὁ πολύξερος.
 π ι λ ι σ τ έ ρ' τοῦ, περιστέρι.
 π ι π ι λ ἰ ά ἤ, στάχτη· κώλους σ'
 δὲν πιάν' πιπιλιά.
 π ι ρ ά τ' οῦ, ξύλινο δοκάρι πὸν
 περνάει ἀπὸ τὴ μιὰ παραστάδα
 στὴν ἄλλη, γιὰ νὰ ἀσφαλίξη
 ἀπὸ μέσα ἢ πόρτα· βάλι τοῦ δι-
 ράτ' στὴ βόρτα.
 π ι ρ β ά ξ' τοῦ, περβάξι, ἢ πλαϊνὴ
 σκαλιστὴ σανίδα τῆς ἀστρέχας·
 τουρκ. pervaz· ἔσπασι τοῦ πιρ-
 βάξ' ἀπ' τὴν ἀστριχιά.
 π ι ρ γ ι ό ν' τοῦ, πριόνι, ἄρχ. πρίων.
 π ι ρ ἰ δ ρ ο υ μ ο υ ς οῦ, περιδρομος,
 ἄρχ. περιδρομος· ἔφαῖς ἔνα βιρ-
 δρομον.
 π ι ρ κ ἰ τοῦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-

μνης Λαγκαδά.
 πιροούν' του, πιρούι, ἀρχ. περόνη.
 πισμανεύον, μετανοιώνω· τουρκ.
 pişman + κατάλ. -εύω· δὲ πισμαν-
 εύον γι' αὐτὸ πὸν ἔκαμα.
 πιστιμάλ' του, πιστιμάλι, πε-
 τσέτα προσώπου· φέρι τοῦ πι-
 στιμάλ' νὰ σφουξτῶ.
 π'κάμ'σου του, πουκάμισο.
 πλάβα ἢ, βάρκα λίμνης· ἀπὸ τὸ
 βουλγ. ρ. plavam (=πλέω).
 π'λάδα ἢ, πουλάδα, νεαρὴ κότα.
 πλαστοῦ του, καρβέλι ψωμί· τὰ
 ἔβγαλιν τὰ πλαστὰ ἵπὸ τοῦ
 φούρονου!
 πλιβριτόμμα του, πλευριτώ-
 μα· πλιβριτόθ'κα δῆμιρα.
 πλιβρίτ'ς οὐ, πλευρίτης, ἀρχ.
 πλευρίτις.
 πλιβριτόνον, κρυώνω.
 πλιβρό του, πλευρό, ἀρχ. πλευ-
 ρόν· μὴ πόνισι τοῦ πλιβρό.
 πλιθί του, ἀρχ. πλινθιον.
 πλιμόν' του, πλεμόνι, ἀρχ. πνεύ-
 μων.
 πλιξούδα ἢ, πλεξίδα.
 π'λούδ' του, πουλούδι, κοτόπου-
 λο· οὐ κονκαρτζιάς ἔφαῖ οἶλα
 τὰ π'λούδια μ'.
 πλούζ' του, ξύλινο ἄλετρι.
 πνιματ'κός οὐ, πνευματικός,
 ἀρχ. πνευματικός.
 πονδήρον, τρικλοποδίζω· μὴ πό-
 δηρις.
 ποιός, ἀντων. ἐρωτημ., ἀρχ. ποῖος.
 πόμενα, ἀπόμεινα· κόσια πόμ'νις.
 πόντζ' του, πόντζι, ρακί βρασμέ-
 νο με ζάχαρι καὶ μαυροπίπερο
 γιὰ τὸ κρυολόγημα.
 πορδοὺς οὐ, πορδίη.

πόταπους -η -ου, ἀντων. ἐρωτ.,
 ποῖός τις· πόταπους εἶνι;
 πουγάλια ἐπίρρ., σιγά· πουγά-
 λια πιρπάτα.
 πουγιατά ἢ, τὸ μέρος τῆς αὐ-
 λῆς ποῦ δένουν τὰ ζῶα τὸ κα-
 λοκαίρι· δέσι τὰ ζῶα σ' βο-
 γιάτα.
 πουδαρκὰ τὰ, οἱ πρόμοχοι τοῦ
 τσιακμᾶ.
 πουδονκλώνον, πεδικλώνω·
 πὼς πιρπατοῦσι πονδονκλώθ'κι
 κὶ ἔπισι.
 πουκλουπίσου, ἀναποδογυρίζω·
 γάλια δὰ πονκλονπίσ' ἢ πλάβα.
 πουμα ἢ, ζέστη· μιγάλ' πουμα
 ἔκαμι δῆμιρα.
 πουξιμάδ' του, παξιμάδι.
 πουπά ἢ, μικρὴ λειτουργιά ποῦ
 μοιράζουν τὰ Ψυχοσάββατα.
 πουπάρα ἢ, μικρὰ κομμάτια ψω-
 μοῦ μέσα σὲ ζωμὸ φαγητοῦ.
 πουρλίδ' του, ἐξογκωμένο μάτι·
 ἀν ἔστον ἰκεῖ δὰ στὰ βγάλον
 τὰ πουρλίδια σ'.
 πουρλόζ' του, μάτι· δὲ χτάεις τὰ
 πουρλόκια σ'.
 πουφκα ἢ, ψέμα· πουφκις μᾶς λέν.
 πουφνίζον, κλάνω· οῦφ, πού-
 φνιῆς.
 πουφρονος οὐ, κούφια πορδίη.
 πουφι, ἐπίρρ., ἀπόψε· ἴποφι δὰ ἔρ-
 τονν.
 πουσκανίζον, καταβρέχω· που-
 γάλια μὴ πρσκανίσις.
 πουέκνα ἢ, μελανὰ στίγματα.
 πουίγα ἢ, παγίδα ποῦ πιάνουν τὰ
 πουλιά.
 πουρνίξ' του, ἀφούσκωτο ζυμαρί·
 κάτ' μοῦτρα εἶχι, σὰ πουρνίξ'.

π ρ ο υ β ο υ δ ῖ ζ ο υ, κατευοδώνω.
 π ρ ο ὕ ν α ἤ, βατόμυρο.
 π ρ ο υ ν ι ᾶ ἤ, βάτος.
 π ρ ο υ σ ἄ ν α μ α τοῦ, ξερὸ ξυλάκι,
 φρύγανο.
 π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο υ τοῦ, προσκέ-
 φάλο, ἄρχ. προσκεφάλαιον· βᾶ-
 λ ι σ τ ὸ ν π ι δ ο ῦ ὀ δ' π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο ν.
 π ρ ο υ σ φ ὶ λ' τοῦ, προσφῶλι, αὐ-
 γὸ πού μένει στὴ φωλιά.
 π ρ ὀ φ τ α σ' ἤ, φάϊ λίγουν γιὰ προ-
 φτασ'.
 π υ κ ν ἄ δ α ἤ, ψιλὴ σήτα.
 π ὕ ρ α ἤ, ζέστη· ἀναψι τοῦ οὐτζιάξ'
 νὰ πάροουμε μὰ πύρα.
 π ὕ ρ ο υ μ α τοῦ, ζέσταμα.
 π υ ρ ο υ σ τ ι ᾶ ἤ, πυροστιά.

Ρ

ρ α κ ῖ τοῦ, οὔζο· τουρκ. rakî· φέρι
 μ α ς δ ν ὀ ρ α κ ῖ ἄ.
 ρ ἄ μ μ α τοῦ, κλωστή, ἄρχ. ράμμα.
 ρ ἄ τ σ κ α ἤ, κρεμυδοφάγος.
 ρ ἄ χ' ἤ, ράχη, ἄρχ. ράχις.
 ρ ι β ὸ λ' τοῦ, περιστροφὸ· ἄμᾶν αὐ-
 τὸς παλαβός, θὰ τοῦ τσιατίσ'
 τοῦ ριβόλ'.
 ρ ο υ δ ἄ ν' τοῦ, ρουδάνι, ἀνέμη· ρου-
 δ ἄ ν' σ ῖ π ἄ ε ῖ σ ῆ μ ι ρ α.
 ρ ο υ θ ο ὗ ν' τοῦ, ρουθούνι, ἄρχ.
 ῥ ὠ θ ω ν.
 ρ ο υ δ α β ῖ τ σ α ἤ, μάλλινη κλω-
 στή· 'κείνη ξέρ' μοννάχα 'ποὺ
 ρουδαβίτσις.
 ρ ο υ χ α λ ῖ ζ ο υ, ροχαλίζω. ρουχα-
 λ ῖ ε ῖ ς π ο υ λ ὸ σ τ ὸ ν ν ῦ π ν ο υ σ'.
 ρ ο υ χ ἄ λ' τ ζ μ α τοῦ, ροχάλισμα.

Σ

σ α γ ἄ ν' τοῦ, μεταλλικὸ βαθὺ πιάτο·

τουρκ. sahan.
 σ α κ α τ λ ῖ ᾱ' τοῦ, ἀναπηρία.
 σ α κ ἄ τ' ς οὐ, ἀνάπηρος· τουρκ.
 sakat.
 σ ἄ λ' τοῦ, σάλιο· μὲ πῆραν τὰ σά-
 λ ι α σ'.
 σ ι α λ ῖ ἄ ᾱ' τοῦ, σαλιγκάρι.
 σ α λ ῖ ἄ ρ' ς, ἐπίθ., ἐπιπόλαιος· σα-
 λ ῖ ἄ ρ' ς γ ῖ γ ι ς.
 σ ἄ λ μ α τοῦ, λεπτὸ ἄχυρο.
 σ α λ τ α ν ἄ τ' τοῦ, ἐπίδειξις· τί σαλ-
 τανᾶτια εἶνι αὐτά;
 σ α μ ἄ ρ' τοῦ, σαμᾶρι, ἄρχ. σάγμα.
 σ α μ α ρ ἄ δ' κ ο υ τοῦ, σαμαράδικο.
 σ α μ α ρ ἄ ς οὐ, σαματοποιός.
 σ α μ α ρ ο υ σ κ ὸ τ' τοῦ, ἀπὸ τὸ
 οὐσ. σαμᾶρι καὶ σκουτί.
 σ α μ α ρ ὶ ο υ ν ο υ, σαμᾶροσ' τοῦ γα-
 δ ο ῦ ρ' ν ἄ τ ὸ ν φ ο υ ρ τ ὴ σ ο υ μ ι.
 σ ἄ μ α τ', σὺνδ., σάμπως· σάματ'
 ἤθιλι νὰ τοῦ κάμ';
 σ α μ ο υ β ῖ λ ι α ἤ, ξωθιά.
 σ α ρ α δ ο ῦ δ' τοῦ, μικρὴ λειτουρ-
 γιά.
 σ α ρ ῆ, λένε τὸ βόδι μὲ τὸ χτυπητὸ
 κίτρινο χρῶμα.
 σ α ρ μ ἄ ς οὐ, ντολμαδάκι· τουρκ.
 sarma· σῆμιρα ἔφαγα ἔνα σαρμά.
 σ β ὠ, σβήνω.
 σ ἔ ῖ α τ ἄ, πράγματα.
 σ ἔ λ λ α ἤ, λατιν. sella.
 σ ἔ ν α, ἄντων.
 σ ἔ δ α β ο υ ς οὐ, ξανθός.
 σ ἔ ρ ν ο υ, σέρνω.
 σ ῆ μ ι ρ α, ἐπίρρ., ἄρχ. σήμερον.
 σ ῆ μ ι ρ' ν ὸ ς, ἐπίθ., σημερινός.
 σ ῆ τ α ἤ, πυκνὸ κόσκινο.
 σ ῖ, πρόθ. σέ.
 σ ι α γ ῖ ἄ ᾱ' τοῦ, χοντρὸ μάλλινο
 ὕφασμα· τουρκ. sayak.

- σια δῶ*, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐδῶ.
σιακάτ', ἐπίρρ., πρὸς τὰ κάτω.
σιάκας οὐ, ἀνόητος.
σιακάς οὐ, ἀστεῖο· *πουλῆς* *σιακάδης* *λῆς*.
σιακεῖ, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐκεῖ.
σιαμάρ' τοῦ, χαστούκι, μπάτσος· *μούλου* *μι δὲ δώσου* *κάνα* *σιαμάρ'*.
σιαματὰς οὐ, θόρυβος· *τουρκ.* *samata* ἔ, *βρῆ* *πιδί μ' τί* *σιαματὰς* *εἶνι* *αὐτός* *ᾠδὴ* *σένα*;
σιαμι τοῦ, μαῦρο γυναικεῖο κεφαλομάντηλο μὲ κρόσια καὶ ἄνθη.
σιαπάρν', ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐπάνω.
σιαπέρα, ἐπίρρ., πρὸς τὰ πέρα.
σιασῖλ'ς οὐ, ἀλλήθωρος· *σιασῖκα* *χιάζ'*.
σιασκίν'ς οὐ, χαζός· *δίπ* *πλιὰ* *σιασκίν'ς* *γίγεις*.
σιαστιλζον, τὰ χάνω.
σιαψιάλ'ς οὐ, ἐκεῖνος ποῦ δὲν ξέρει τί λέει· *τί* *μουρῆ* *δὲν* *ἀδρέπιδι* *νὰ* *λῆς* *τέτοια* *σιαψιάλ'κα* *λοῖα* *στοὺν* *ἄνθρουπον*;
σβαίνον, εἰσβαίνω, μπαίνω.
σβιδὰς οὐ, ἔρωτας· *τουρκ.* *sevda*· *δὲ* *χτέπ'σι* *οὐ* *σβιδὰς* *στοὺν* *κιφάλ'*.
σβιρ τοῦ, περίπατος· *πᾶμι* *στοὺ* *δύο*.
σβινί τοῦ, στρογγυλὸ χάλκινο ταψί· *τοὺ* *καλαίτσα* *τοὺ* *σβινί*.
σβιδίζον, λυώνω· *μὲ* *δίν'τεις* *d'* *ψυχούδα* *μ'*.
σβιρέτα ἡ, χρωματιστὸ μαντήλι τῆς μύτης.
σβιρέτ'κους, ἐπίθ., πρόθυμος.
σβίρεκα ἡ, μικρὸ ψάρι τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, σὰν τὴ γόπα.
- σβιρέτ'* τοῦ, σιρόπι.
σβιρέρ' τοῦ, ταξίδι· *στοὺ* *σβιρέρ'* *ἦσουν*;
σιόϊκα ἡ, σουγιάς.
σιονβῆς οὐ, ὑποψία· *ἔχου* *σιονβῆ* *γ'* *αὐτόν*.
σιονβιλίζουμι, ὑποψιάζομαι· *τί* *τοὺν* *σιονβιλίζουμι*;
σιόδο τοῦ, μουνί.
σκάκαλους οὐ, ἀκρίδα· *γύμουσ'* *τοὺ* *χονράφ'* *ἀπὸ* *σκακάλ'*.
σκαμνί τοῦ, χαμηλὸ κάθισμα.
σκανιάζον, στενοχωροῦμαι· *ποὺ* *λὸ* *μὲ* *σκάνιασι* *δῆμιρα*.
σκαντζούλα ἡ, μοῦρο, σκάμνο· *δγιέτι* *σκαντζούλις* *ἀραπούδια*!
σκασιάρ'ς οὐ, ἀλαφρός.
σκέπ' ἡ, ἀρχ. σκέπη· τὸ γυναικεῖο μαντήλι τοῦ κεφαλοῦ.
σκέπασμα τοῦ, σκέπασμα.
σκέψ' ἡ, ἀρχ. σκέψις.
σκιένουμι, σιχαίνομαι· *νὰ* *χάτης* *κὶ* *νὰ* *σκιενίσι*.
σκιπάρ' τοῦ, σκεπάρνι, ἀρχ. σκέπαρνον.
σκουρδόπανον τοῦ, γυρίνος.
σκουρτέλλα ἡ, τὸ καλὸ γυναικεῖο παλτό, φοδραρισμένο μὲ γούνα.
σκουτίδα ἡ, σκοτάδι· *σκουτίδα* *εἶνι* *δξου*.
σκουτιδιάζ', νυχτώνει· *σκουτιδίασι* *πολύ*.
σκουτούρα ἡ, φροντίδα· *ἔχου* *ποὺ* *λῆς* *σκουτούρις* *στοὺ* *κιφάλι* *μ'*.
σκουφούνια τά, οἱ μάλλινες χοντρές κάλτσες ποῦ πλέκονται στὸ χέρι.
σκρόφα ἡ, πρόστυχη. *λατιν.* *scrofa*.

- σμοῦχρα ἢ, σούρωπο.
 σμοῦχρασι, σουρούσωσε· σμούχρασι· στοῦ σπιτί· νὰ πᾶς γιατί δὲ δὶ πάρονι σαμουβίλις.
- σβορρίζου, μιλιῶ· οὐ, τί πολὺ πὸν σθοουρίζι·;
- σνιβασκιὰ ἢ, ἀρραβωνιαστικιά.
 σνιβασκόσ οὐ, ἀρραβωνιαστικός.
- σνίβασμα τοῦ, ἀρραβώνας.
 σνόμεταους οὐ, συνονόματος.
- σδράνια τά, ἐσώρωχα· τὰ ἄπλουσις τὰ σδράνια;
- σσυγλι τοῦ, σουβλί·
 Δὲν εἶ πρέπει, μούρ', Μαρούδα, δὲν εἶ πρέπει ἰργατίνα.
 Μοῦ εἶ πρέπει σουβασκίνα γιὰ νὰ κάθισι στ' ἀνώϊα, ἔρ στ' ἀνώϊα, στὰ κατώϊα κὶ νὰ τρωῖς ἀριὰ φημένα κὶ κριάρια σσυγλισμένα.
- σσυκάξ' τοῦ, δρόμος· τουρκ. sokak.
- σσυλοούξ' τοῦ, ἀναπνοή· σσυλοούξ' δὲ μ' ἄφ'κι νὰ πάρονι σήμιρα.
- σσυνοῦμαι, συνεννοῦμαι.
- σσυρβάτα ἢ, τυρόγαλο.
- σσυργιούν' τοῦ, ἐξορία· τουρκ. sürgün.
- σσυρδῶ, ρίχων μὲ δύναμη μακριά· σούρτσι δ' κατροουλιὰ τ'.
- σσυρροτξήσ οὐ, συνήγορος· σέ-να σσυροτξή δὲ εἶ βάλομι;
- σσυρτοούξ' οὐ, ἀλήτης· τουρκ. sürtük· δγιέ τονν τοῦ σσυρτοουκλιμέ· οὐλλο σσυρτίξ' κὶ δὲ κάθιτι.
- σσυστὰ, ἐπίρρ., ἀρχ. ὀρθῶς.
- σσυστός ἐπιθ., ἀκέρως.
- σσυφράς οὐ, χαμηλὸ τραπέζι· τουρκ. sofra.
- σπαρτίνα ἢ, χοντρὸ σκονί· φέρι τὴ σπαρτίνα νὰ κάνομι κούνια.
- σπιντζάρ' τοῦ, σπουργίτης· χτύπ'σα ἕνα σπιντζάρ'.
- σπιρτολόγους οὐ, καμινέτο· βάλι τοῦ τξισβὲ στοῦ σπιρτοουλόγου.
- σπληνιάρ' οὐ, σπληνιάρης.
 σπούζα ἢ, κομπρέσα· βάλι στοῦ πιδοῦδ' μιὰ σπούζα.
- σταλαχίζουμι, λαχαράω· νὰ χτάης κὶ νὰ σταλαχίζι σαλιάρ'.
- στημόν' τοῦ, ἀρχ. στημόνιον.
 στ'λιάρ' τοῦ, ραβδί, ἀρχ. στειλέος.
- στοίβα ἢ, σωρός· στοίβα εἶνι τὰ ξύλα.
- στοιχίζου, στοιχίζω, ἀρχ. στοιχίζω· πόσον εἶ στοιχ'σι ἢ φούτα;
- στοίχ'μα τοῦ, στοίχημα· πόσον στοίχ'μα ἔβαλις;
- στοιχ'ματίξου, στοιχηματίξω.
 στόλ'σμα τοῦ, στόλισμα, ἀρχ. στόλισμα.
- στούξ' τοῦ, βλάκας· ἄμ τέτοιον στούξ' πὸν εἶσι;
- στυβόνου, φράξω τρύπα· τ'ς στούβουσα τὴ δρύπα.
- στούπουμα τοῦ, μι στούβου'ς μι τὰ λῶϊα σ'.
- στόφα ἢ, καλὴ γυναικεία ποδιά· ἰταλ. stoffa· μάλι, μουρῆ, τί στόφα πὸν ἔχ';
- στραβά, ἐπίρρ., ὄχι ἴσια· στραβὰ νὰ κάτσης κὶ ἴσια νὰ οὐμιλῆς.
- στραβόνου, στραβόνου τοῦ ζνι-

χιμί.
 στρέγον, ἀνέχομαι, συμφωνῶ, ἀρχ.
 στέργω· θά στρέξομαι.
 στρίγλα ή, κακόψυχη γυναίκα.
 στρουμώχρον, στενοχωρῶ, πιέ-
 ζω· ἄσχημα μὴ στρουμόνξι.
 στρουσίδι· τοῦ, στρωσίδι, ἀρχ.
 στρῶσις.
 στ'χιὸ τοῦ, δαιμόνιο· τοῦ βιὸ
 παντρεῦ· τοῦ στ'χιὸ (παροιμία).
 σὺβρασ' ή, σύβρασις, κρεμύδια
 ψιλοκομμένα καὶ ροδοκοκκινι-
 σμένα στὸ λάδι μὲ κόκκινο πι-
 πέρι. Μὲ τὴ σύβραση περιχύ-
 νουν τὸ μπουρανί, τὴ φασολάδα
 καὶ τὸ βραστὸ κολοκύθι.
 σὺγγίσι· κα, ἔπαθα σύγχιση.
 σὺνδέομαι, συνδέομαι, μνηστεύο-
 μαι.
 σὺνδιμένους οὐ, ἀρραβωνιασμένους.
 σὺρμὸς οὐ, ἐπιδημία· μὴ ποννάει
 βούζα· σὺρμὸς εἶνι.
 σὺρτ'ς οὐ, ἐργαλεῖο γιὰ νὰ μα-
 ζεύουν σωρὸ τὸ ἀλωνισμένο σι-
 τᾶρι.
 σφάληνῶ, κλείνω· σφάλισ'κισ στοῦ
 σπίντ'ς, σὰ νὰ εἶδι καμὰ χα-
 νούμισα.
 σφάχτ'ς οὐ, πόνος στὰ πλευρά·
 ἔχον ἓνα σφάχτ' στοῦ πλιβρό.
 σφύρακα ή, σφυρίχτρα· νὰ μὴ φέρ'ς
 καμὰ σφυροκούδα ἀπ' τ'ς Σα-
 λωννίξ'.
 σχασιά ή, ἀηδία.
 σχορνῶ, ἀρχ. συγχωρῶ· γιὰ κελί-
 νον ποῦ ἔκαμῖς σὶ σχορνῶ.
 σχώριον τοῦ, συχώριο.

T

ταβὰς οὐ, στρογγυλὸ ταψί· τουρκ.

tavan· δῆμιρα ἔκαμα τσιρόνια
 στοῦ daβὰ.
 τὰϊ τοῦ, μικρὸ ἄλογο.
 ταῖν τοῦ, φαγητὸ ζῶων.
 ταμάμ, ἐπίρρ., ἀκρίβως· ταμάμ πι-
 νῆδα κιλὰ εἶνι.
 ταμαχιάρ'ς οὐ, πλεονέκτης·
 τουρκ. tamahkar.
 ταξιράτ, βάσανο· ἀμὰν ταξιράτ
 ποῦ μὴ βροῆκι.
 ταράξ' τοῦ, χορτοσυλλέκτης, τὸ
 χτένι τῶν κηπουρῶν.
 ταραχίζομαι, ταραζομαι, μὲ
 πιάνει ταραχή, ἀρχ. ταρασσω·
 κοσιάζ'ετι, ταραχίς'κι ή Πίνκον.
 τὰσ' τοῦ, κύπελλο. τουρκ. tas.
 τασιάξ' τοῦ, ἀρχίδι.
 τασλαδίζον, ἀπολαμβάνω· ἄφ-
 κίμε νὰ τασλαδίσομαι λίγον κί
 μεῖς οὐ κορομάδης.
 ταχιά, ἐπίρρ., αὔριο, ἀρχ. ταχέα.
 τειάφ' τοῦ, θειάφι, ἀρχ. θειόν.
 τειαφιζον, θειαφιζω.
 τέξ', μονό.
 τέκια, μονά.
 τέκνον τοῦ, τέκνο, ἀρχ. τέκνον.
 τέλ' τοῦ, σύρμα· τουρκ. tel.
 τέντζιρ ή, χύτρα· τουρκ. tencere·
 γύριδι ή τέντζιρις κί βροῆκι
 τοῦ καπάξ' (παροιμία).
 τέτοιν ή, θεία.
 τέτοιους, ἀντων., τέτοιους εἶνι.
 τζιάλιακα τά, ἔντερα· ἀν δὶ πα-
 τήσον σὶ βγάλον τὰ τζιάλιακα.
 τζιάμ' τοῦ, γυαλί· τουρκ. cam.
 τζιαμλίξ' τοῦ, χώρισμα μὲ γυαλί.
 τζιάβα, χάρισμα, δωρεάν· τουρκ.
 caba· τζιάβα ἔδουῖς τὰ καπνά.
 τζιαβάης οὐ, ζωέμπορος· τουρκ.
 cambaz.

- τ ζ ἰ γ α β ἑ λ' τοῦ, μικρὸ παιδί· κα-
 θένα τσαδούρ' δὰ κάμ'ς νὰ βάλ'ς
 μέσα τὰ σκασιάρ'κα τὰ τζιγα-
 βέλια σ'.
- τ ζ ἰ κ α τ α, παίρνω στὴν πλάτη· πά-
 ρη τοῦ παιδὶ τζῖκατα.
- τ ζ ἰ σ β ἑ ς οὐ, μπρίκι νέγαξι τ' φου-
 τιά στοῦ οὐτζιάκι σ' κὶ βάλι τοῦ
 τζισβὲ νὰ πιοῦμι καθένα καφούδ'.
- τ ζ ἰ ὀ μ, ἄφαντος· τζιὸμ νὰ γίν'ς.
- τ ζ ἰ ο υ β ἑ ς οὐ, μακρὸ πανωφόρι·
 τουρκ. cüppe.
- τ ζ ἰ ο υ β ο ὐ σ' τοῦ, συμπόσιο.
- τ ζ ἰ τ ζ ἰ ρ ὶ ὠ ν ο υ, καψαλιζω.
- τ ζ ' γ ἑ ρ ' τοῦ, σηκώτι· τουρκ. ci-
 ger· ἄμὰν τοῦ τζ'γέρι μ'.
- τ ἰ κ ν ἰ ζ ὠ ν, τεκνίζω, τεκνῶ παιδιὰ·
 ἴτς δὲ δικνάει τοῦ μναλό σ'.
- τ ἰ κ ν ἰ φ ἑ ἑ ς οὐ, ἄρρωστίαρης· τι-
 κνιφέζ'κον ἦταν τοῦ ἄλουγου.
- τ ἰ κ φ α ἦ, κεφάλι· ἴτς νιοννιὸ δὲ
 τῆς 'πόμ'κὶ σ' δίκαφ τ'ς.
- τ ἰ λ ὠ υ ς οὐ, τὸ ἰνιακὸ κόκκαλο.
- τ ἰ μ ἄ ρ ' τοῦ, περιποίηση· τουρκ.
 timar· τοὺν τράβηξα ἕνα τιμάρ'.
- τ ἰ μ α ρ ε ὐ ο υ, περιποιοῦμαι· τιμα-
 ρεῦον τὰ ζῶα.
- τ ἰ ρ ἰ ἄ ἑ ζ ο υ, ταιριάζω.
- τ ἰ φ τ ἑ ρ ' τοῦ, κατάστιχο.
- τ ' ν ἄ ζ ο υ, τινάζω.
- τ ο υ κ ἄ τ τοῦ, χώρος ποὺ κλείνουν
 τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι.
- τ ο υ β ἑ λ ' ς οὐ, ὀκνηρός· τουρκ.
 tembel.
- τ ο υ β ἰ λ ἰ ἄ ζ ο υ, τεμπελιάζω.
- τ ο υ β ἰ λ χ α ν ἄ ς οὐ, πολὺ ὀκνη-
 ρός· τουρκ. tembel-hane.
- τ ο υ π ἄ τ ὐ ' τοῦ, σβῶλος· σὰ του-
 πάτῃ' γίγι.
- τ ο υ π ο ὐ σ κ α ἦ, μακρὸ ραβδί με
- κεφάλι στὴ μιὰ ἄκρη.
- τ ο ὕ ρ ν α ἦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-
 μνης Λαγκαδά.
- τ ο υ ρ φ α δ ὸ ς οὐ, πρῶϊμος.
- τ ο υ τ κ ἄ λ ' τοῦ, ψαρόκολλα.
- τ ο υ τ ο ὕ φ κ α ἦ, φούντα.
- τ ρ α γ ' δ ὠ, τραγουδῶ.
- τ ρ α κ ἄ ζ ' τοῦ, σύρτης· σφάλισι
 βόρτα· βάλι κὶ τοῦ τρακάζ'.
- τ ρ α κ α λ ἄ κ ' τοῦ, ρόδα.
- τ ρ α ν ε ὐ ο υ, μεγαλώνω, ἀρχ. τρα-
 νός· εἶσι μυγάλους κὶ τρανός.
- τ ρ α ῆ ἑ ς, τρανές.
- τ ρ ἄ τ ο υ ς οὐ, διάστημα. ἰταλ. trat-
 to· δὲν ἔχον τράτον.
- τ ρ α χ ' λ ἰ ἄ ἦ, τραχηλιά, περιτύ-
 λιγμα τοῦ λαιμοῦ.
- τ ρ ἰ ν τ ζ α ἦ, 1) τὸ παιγνίδι ἢ τριά-
 ρα, 2) κακὴ ἔκβαση· τρῖντζα
 ἢ δ'λειά μας.
- τ ρ ο υ ὅ ρ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίρρ.
 τρῖς (ἐπιτακτικά) καὶ ἐπίρρ. γύ-
 ρω· τί ἔρχισι τρονίρ;
- τ ρ ο υ ὅ ρ ὠ, τριγυρνῶ.
- τ σ ἄ κ ν ο υ τοῦ, λεπτὸ ξύλο.
- τ σ α λ ἰ τοῦ, θάμνος.
- τ σ α λ ο κ ὀ π ο υ ς οὐ, ἐργαλεῖο ποὺ
 κόβουν τὰ τσαλιά, τοὺς θάμνους.
- τ σ α δ ο ὐ ρ ' τοῦ, τσαντήρι· ἐπιθι τοῦ
 τσαδούρ'.
- τ σ α ρ τ σ ἄ ρ α ἦ, μικρὸ παγούρι γὰ
 ρακί.
- τ σ β ἰ κ ' τοῦ, τσιμούρι· σὶ κόλ'σι σὰ
 τσβίκ'.
- τ σ ἰ α κ ἰ ρ κ ο υ ς οὐ, ἐπίθ., μισώ-
 ριμος· τσιακίρκον εἶνι τοῦ καρ-
 πούζ'.
- τ σ ἰ α κ μ ἄ ς οὐ, τὸ δωμάτιο τοῦ
 ὀρόφου ποὺ προεξέχει, τὸ σα-
 χνισί.

τσιαλδίξο, καίω *τσιαλδίς*· καν
 τὰ γιννήματα.
τσιάπλιακους οὐ, πελαργός.
τσιατάλ' τού, διχάλα.
τσιαταλίνα-ματαλίνα, τὸ
 παιγνίδι «τίνος χέρι εἶναι ἀπά-
 νω».
τσιατίξο *νι*, πειράζομαι, προσ-
 βάλλομαι· τουρκ. *çatşmak*.
τσιατμάς οὐ, ξύλινος τοῖχος·
 τουρκ. *çatma*· *φούσκο* *οἰ* οὐ
τσιατμάς.
τσιαχπίνα ἦ, ἄταχτη· τουρκ.
çarşkin· αὐτὴ ἦ *τσιαχπίνα* πον-
 λά παλούκια *β'* δάει.
τσικκέλ' τού, ἀγκίστρι· τουρκ.
çengel.
τσιέρογα ἦ, κουβέρτα μάλλινη
 πλουμιστή· *ἄπλου* *οἰ* τὶς *τσιέ* *ο*-
γίς.
τσιέτα ἦ, ομάδα μεγάλων παι-
 διῶν, *tşeta*.
τσιέφλιον τού, φλούδα ἀπὸ αὐ-
 γό.
τσῆινές οὐ, *σιαγόνα*· δὰ *οἰ* *σκί*-
σου τὸν *τσῆνέ* *ο*'.
τσικμάς οὐ, κλαδευτήρι.
τσίλιον, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ ψα-
 ρὶ χρῶμα.
τσιόκτσα, ἀπόκαμα.
τσιόμκα ἦ, μύτη.
τσιονκτίξο, ἀποκάμω.
τσιονμτσιόξ' τού, σουβλί· *'κεί*-
νις *πέτρις*· πὸν τὸν *δρόμον* *μας*
βγήκαν *ἀπὰν* *σὰτ* *σιουμτσιόγια*.
τσιούρα ἦ, ποῦτσος.
τσιουρβατξής οὐ, προύχοντας.
 τουρκ. *çorba-ci*.
τσιουρβάς οὐ, σούπα.
τσιουφλίξ' τού, τσιφλίκι.

τσιούφτ, ζυγά.
τσίπλάκ' οὐ, γυμνός· τουρκ. *çi-*
plak.
τσίραξ' τού, μαθητευόμενος· τουρκ.
çirak.
τσίριξο, βγάξω δυνατὴ φωνή,
ἀρχ. *συρίζω*· *τί* *τσίριεις* *ἔτσ'*·
τσίρολα ἦ, διάρροια· ἀπὸ τὸ ρ.
τσιρλω· *τσίρολα* τὸν *ἔκονψι*.
τσίρους οὐ, ἄπαχο ξερό σκουμ-
 πρί· *σὰ* *τσίρους* *γίγεις*.
τσιρόν' τού, μικρὸ ψάρι τῆς λί-
 μνης Λαγκαδᾶ, σάν τὴ σαρδέλλα.
τσῆιτσο τού, κολοδάχτυλο.
τσῆιτόνο, *τεντώνω*· *δγιές* *του*
πῶς *τῆιτό* *θ'κί*·
τσῆιφνα ἦ, γκρινιέρα.
τσονβάλ' τού, σακί· τουρκ. *çu-*
val.
τσονκάλ' τού, πήλινη κατσαρό-
 λα. ἰταλ. *zucca* καὶ *κατάλ*. -*άλι*
φέρι *τοῦ* *τσονκάλ'*· *νά* *βάλου*
μὲ *τὰ* *φασούλια*.
τσονρτσούλ' τού, κρόσι σὲ
 ὑφαντὸ τραπέζομάντηλο.
τσοντσοννιὰ ἦ, κουτσουλιά.
τσόχα ἦ, μάλλινο ὕφασμα.

Φ

φαγούδ' τού, φαγητό· *φαγούδ'*
ἔκαμα *γὰ* *τοῦ* *βράδ'*· *ἔκλουσα*
κάουσα *φύλλα* *κὶ* *ἔκαμα* *μὰ*
πίτα *μὲ* *πρασόδια* *κὶ* *λίγα* *τσι-*
ροννούδια.
φάϊ τού, φαγητό.
φάρα ἦ, γενιὰ· ἄλβ. *fara*· *μιγάλ'*
φάρα.
φαρμασόβτ' οὐ, ἰδιότροπος.
φασκιὰ ἦ, ταινία σπαργάνων· λα-
 τιν. *fascia*.

φάσκιονμα τοῦ, σπαργάνωμα.
 φασκιώνου, φασκιώνω, περιτυ-
 λίγω μὲ φασκιά.
 φέτους, ἐπίρρ. ἐφέτος.
 φένου, φεύγω.
 φηγίτης, φηγίτης.
 φιλτζάνι τοῦ, φλιτζάνι. τουρκ.
 filcan.
 φιτ'νός, ἐπίθ., φτεινός.
 φκέλ' τοῦ, δικέλλι, ἀρχ. δίκελλα.
 φ'λὶ τοῦ, φιλι, ἀρχ. φιλείν.
 φουλούδα ἢ, φωλιά.
 φουνη ἢ, φωνή.
 φουρκάλ' τοῦ, σκουπα· νὰ σὶ
 μὰς' τοὺ φουρκάλ' (κατάρα).
 φουρκάλω, σκουπίζω· φουρκάλ-
 σα τοὺ σπῖτ'.
 φουριτζής οὐ, φούρναρης· τώ-
 ρα κὶ οἱ φουριτζήδης δὲ ψή-
 ρουν πίτες.
 φουσκουδέδρ' οὐ, ὁ ἄερας
 ποὺ ἀνοίγει τὰ δέντρα τὴν ἀνοιξη.
 φούσκονμα τοῦ, προζύμι.
 φούτα ἢ, ὑφαντὴ ποδιὰ, καθημερι-
 νή· κατέβασι, μονρη τ' φούτα σ'
 κὶ φαίνουσι τὰ βαλδούρα σ'.
 φράδα ἢ, σφεντόνα.
 φρίξ' ἢ, φρίξις, φρίκη, ἀνατριχί-
 λα· τοὺν ἔπιασι φρίξ'.
 φυγαρίτ' οὐ, παπαρούνα· οὐ-
 λον φυγαρίτσια γιόμονου τοῦ
 χουράφι μ'.
 φύλλατά, τὰ φύλλα ποὺ φτιάχνουν
 τὶς πίτες.
 φυλλὶ τοῦ, κομμάτι· δόσι μι ἔνα
 φυλλὶ καρπούζ'.
 φύρα ἢ, ἀπόβαρο.

X

χαβάν' τοῦ, σιδερένιο γουδί· τουρκ.

havan· δῶσι μι κείνου τοὺ χαβα-
 νούδ' νὰ σπάσου λίγουν πιπε-
 ρούδ'.
 χαβὰς οὐ, σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ·
 τουρκ. hava.
 χαβοζα ἢ, δεξαμενὴ· τουρκ.
 havuz.
 χαγιατ' τοῦ, ὑπόστεγος διάδρο-
 μος, ἐξώστης· τουρκ. hayat' τοῦ
 χαγιατι μ' θέλει μούλφισμα.
 χάζ' τοῦ, εὐχαρίστηση· τουρκ. haz.
 χαζεβου, χάσκω.
 χαϊβάν' τοῦ, ζῶο. τουρκ. hayvan.
 χαϊλιάης οὐ, τεμπέλης· χαϊλιάης
 ποῦ τοῦ ἔχ'ς τοῦ μυαλό σ';
 χαϊμαλι τοῦ, φυλαχτό, τουρκ. ha-
 mail.
 χαϊμανὰς οὐ, ἀδέσποτος.
 χαϊρ' τοῦ, εὐεργεσία, προκοπή· ἀπ'
 αὐτὴ τὴ δ'λειά δὲν ἔχ' χαϊρ'.
 χάιτας οὐ, χαζός· ἄει σκάσει χάι-
 τα κὶ σό.
 χάξ' τοῦ, δίκιο· μὶ ἔφαί τοὺ χάξ'.
 χαλάτ' τοῦ, ἐργαλεῖο.
 χαλεβου, ζητῶ.
 χαλὲς οὐ, ἀποχωρητήριο· ἄλβ. hale,
 τουρκ. halâ.
 χαλιαχούτ' οὐ, κακοντυμένος.
 χαλίσκα, ἀληθινὰ· χαλίσκα εἶνι
 αὐτὰ ποὺ σὶ λέου.
 χαλίσκονος, ἐπίθ., ἴδιος, ὁμοίος·
 χαλίσκονος εἶνι μὶ τοὺν ἀδιρφότ'.
 χαλκὰς οὐ, μετάλλινος γύρος, τὸ
 σιδερένιο ρόπτρο τῆς αὐλόπορ-
 τας· τουρκ. halka· βάλι γλειδαριὰ
 σ'τ'ς χαλκάδης.
 χαβάρ' τοῦ, εἶδηση· τουρκ. haber·
 χαβάρ' δὲν ἔχ'.
 χαρά ἢ, γάμος, ἀρχ. χαρά. καλε-
 σμέν' εἶστι στὴ χαρά μας.

χαραγή ή, χάραγμα, αὐγή, ἀρχ.
χάραγμα.

χαράμ' του, ἄδικο· τουρκ. haram.

χαραμίζοι, ξεοδεύω ἀνώφελα.

χαραμοσφάησ οὐ, ἐκεῖνος ποὺ
τρῶει τὸ ἄδικο.

χαρτζιλίξ' του, μικρὸ χρηματι-
κὸ ποσὸ, γιὰ ἀτομικὰ ἐξοδα·
τουρκ. harz-lik.

χάρτσ του, ἄμμοκονία.

χάσκοι, καθαρὸ· χάσκον ψομί
νὰ πάρ'ς.

χατὰς οὐ, κακὸ.

χάχας οὐ, ἀνόητος· *δγιέ τονν του
χάχα πῶς γιλάει;*

χιδέξ' του, χαντάκι· *γιόμοσδι του
χιντέξ'.*

χιροὸν λ' του, χειρολαβή.

χλάτσκα ή, εἶδος παιγνιδιοῦ, ποὺ
παίζεται τὸ βράδυ τῆς τυρινῆς
Κυριακῆς.

χλιάρ' του, κουτάλι.

χλιάρα ή, στοματοῦ· *μι εἶσι μιὰ
χλιάρα!*

χλιαροὸδ' του, κουταλάκι.

χλιός, ἐπίθ., χλιαρός.

χ'νέρ' του, ἀπάτη, πάθημα· τουρκ.
hüner· *ἄ, μὰ χ'νέρ' ποὺ μὶ ἐπιξι!*

χόρτασ' ή, χορτασιά· *πόφι δὲν
ἔ'εις χόρτασ'.*

χορξοὸρ' του, ἀνάπαυση· τουρκ.
huzur.

χούι του, συνήθεια, ἰδίως κακή·

τουρκ. huy· *τέτοιου εἶνι του
χούι τ'.*

χουίλης οὐ, δύστροπος· *δὲν κάμ'ς
μὶ αὐτόν· εἶνι χουίλης.*

χούλαβος οὐ, τρελλός· *στά γι-
ράματα του χάν' καθένας του
μναλό τ' κὶ γίνιτι σὰ χούλαβους.*

χοροατὰς οὐ, συζήτηση· *πᾶμι
στοὺ χορατά.*

χοροατέου, συζητῶ.

χορσιάφ' του, κομπόστα.

χράξομαι, χρειάζομαι· *νὰ μὶ του
δὼξ'ς μὶ χράξιτι.*

χράμ' του, κλινοσκέπασμα.

χρεία ή, ἀποχωρητήριο, ἀρχ. χρεία·
ρίξι νιρὸ στ' χρεία.

Χριστοὺννα τά, Χριστοῦγεννα.

χτάζοι, βλέπω· *τί χτάεις;*

χτικιὸ του, φθίση.

Ψ

ψαλίθρα ή, ἔντομο μὲ οὐρὰ σὰν
ψαλίδι.

ψιμματοὸρ'ς οὐ, ψεύτης· *οἶ!
ψιμματοὸρ'.*

ψιροόκια τά, τραχανάς μὲ νερὸ
τῆς στιγμαῆς.

ψίχα ή, ἀρχ. ψίξ.

ψοροοφότ'ς οὐ, παιδικὸ ἔκ-
ζεμα.

ψυχόδα ή, ψυχή, ἀρχ. ψυχή· *νὰ
qāmi πίτα ζιστή-ζιστή νὰ στο-
λώσ' ψυχοῦδα μας.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἄναγνωστοπούλου Γ., Περί τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιῶματι Ζαγορίου, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1915.
- Ἄνδριώτη Ν., Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1967.
- Ἄνδριώτη Ν., Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ σημερινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Μακεδονίας, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1953, σ. 101-108.
- Ἄνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113-120.
- Ἄνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145-150.
- Ἄραβαντινοῦ Π., Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον, 1909.
- Γεωργίου Χ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα Γέρμα Καστοριάς, Θεσσαλονίκη 1962.
- Θαβώρη Α., Ἡ προέλευσις τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «ι» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», 16 (1958-1959), σ. 189-202.
- Θαβώρη Α., Τὸ Βελβεντό. Ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως καὶ ἡ ἐτυμολογία του, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 173-195.
- Κοσμᾶ Ν., Αἱ δίοδοι τῆς Πίνδου, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Δ' (1955), σ. 14-20.
- Κοσμᾶ Ν., Τὸ Ἠπειρωτικὸ λαϊκὸ σπῆτι, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Ε' (1956), σ. 713-722.
- Κοσμᾶ Ν., Ἡ φορεσιὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», Δ' (1958), σ. 433-440.
- Κοσμᾶ Ν., Λαογραφικὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 211-236.
- Κοσμᾶ Ν., Ὁ Λαγκαδᾶς (Ἱστορία-Λαογραφία), Θεσσαλονίκη 1968.
- Κυριακίδου Στ., Γλωσσικαὶ τινες παρατηρήσεις ἐκ Γκιουμουλτζίνας Θράκης, «Λαογραφία» 2 (1910), σ. 427-432.
- Λίτσα Φ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Τριφυλιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἐν Ἀθήναις 1968.
- Μπουντιῶνα Εὐθ., Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1892.
- Νικολαΐδου Κ., Ἑτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1909.
- Παπαδοπούλου Α., Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1927.
- Πέτσα Φ., Νιάουστα — Γλυτουνιαύστα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 81-93.
- Συμεωνίδου Χ., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 196-210.
- Συμεωνίδου Χ., Σαμαρίνα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 200-209.
- Τζαρτζάνου Α., Νεοελληνικὴ Σύνταξις, ἐν Ἀθήναις 1946.
- Τομπαΐδης Δ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Θάσου (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), Θεσσαλονίκη 1967.
- Τσοπανάκη Α., Τὸ Σιατιστινὸ ἰδιῶμα, «Μακεδονικά», Β' (1941-1952), σ. 266-298.
- Τσοπανάκη Α., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», Δ' (1955-1960), σ. 374-382 καὶ Ζ' (1966-1967), σ. 77-80.
- Τσοπανάκη Α., Διαλεκτικὰ Μακεδονίας, «Μακεδονικά», Ε' (1961-1963), σ. 448-457.
- Φιλήντα Μ., Γλωσσογνώσις καὶ γλωσσογραφία ἑλληνικῆ, τ. Α' καὶ Β', Ἀθήναι 1924, τ. Γ', Ἀθήναι 1927.
- Φόρη Β., Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο «ι» στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη 1956.
- Χατζιδάκι Γ., Γλωσσολογικαὶ μελέται, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901.

RÉSUMÉ

Nicos B. Cosmas, Le dialecte de Langada (près de Thessalonique).

L'étude est basée sur une collection personnelle, que l'auteur avait fait pendant la décennie 1950-1960 quand'il était maître d'école populaire à Langada.

L'œuvre se divise en quatre parties: A la première, la phonétique, l'auteur discute le traitement des voyelles (développement, disparition, changements généraux, changement des atones *e* et *o* en *i* et *u* respectivement, disparition des atones *i* et *u*, y compris des «impures», c-à-d. de ceux qui proviennent de *e* et *o* resp., et assimilation) et celui des consonnes (développement, changement, métathèse, dissimilation et disparition). A la deuxième partie, la morphologie, il examine le nom en général (article, déclinaison des substantifs, des adjectifs, des numéraux et des pronoms) le verbe, les mots indéclinables, la dérivation et la composition. A la troisième, il examine la syntaxe. Suit la quatrième partie, qui donne le vocabulaire du dialecte.